

ŠIUOLAIKINIO KARIO PORTRETAS

2008 metų konkurso dalyvių geriausi rašiniai

@ Lietuvos žurnalistų sąjunga

@ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija

Turinys

Įžanga.....	5
Vilma Jankienė	
„Su kokybės ženklu“.....	5
„Taikos karys“.....	12
Jonas Gečas	
„Mėnulio slėnio dienoraštis“.....	18
Mindaugas Matukonis	
„Smėlio laikrodis“.....	35
Zita Voitiulevičiūtė	
„Iš fabriko Londone – ginti tėvynės“.....	41
„Akimirkos sprendimas: į karinį jūrų laivyną“.....	45
Aldona Kudzienė	
„Kareiviška košė būna ir vyriška, ir moteriška“.....	49
„Būrio vadas trumpalaikių atostogų grįžo paskutinis“.....	52
Jurgita Činkienė	
„Minų medžiotojai karo kvapą užuodžia ir taikos metu“.....	57

Konkursas tik įsibėgėja...

Trečius metus iš eilės Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos žurnalistų sąjungos rengiamas konkursas „Šiuolaikinio kario portretas“ įgauna vis ryškesnius kontūrus, tampa gražia žurnalistų, ir pačių mūsų kariuomenės atstovų tradicija. Nuo šių metų pagal naujus konkurso nuostatus autoriams jau leista ir niekur (spaudoje, internete) nepublikuotus kūrinius, siųsti tiesiai į ministeriją arba į Žurnalistų sąjungą.

Malonu, kad kasmetiniame konkurse dalyvauja ir ankstesnių konkursų laureatai, dirbantys respublikinėje arba regioninėje spaudoje (Vilma Jankienė, Jurgita Činkienė, Aldona Kudzienė), bet dar maloniau matyti naujus autorius, temų ir stiliaus požiūriu įnešančius gaivaus vėjo į patį konkursą (tai – Jonas Gečas, Mindaugas Matukonis).

Šiame konkurse dalyvavo aštuoniolika autorių su 25 publikacijomis (panašiai tiek autorių ir jų tekstų buvo ir pernai). Konkursiniai darbai parodė kai kurias tendencijas, leidžiančias teigti, kad šiuolaikinio kario pristatymas visuomenei ir kariuomenės atstovams smarkiai įsibėgėja. Plečiasi tematika, gerėja literatūrinis stilius. Vertinimo komisijos nariai šiemet buvo kone vieningi, atiduodami balsus prizinių vietų laimėtojams, kurie šiuolaikinį karį parodė ne tiek per faktų ar įvykių gausą, kai pasitelkiamas informacinis, aprašomasis pasakojimo būdas, kiek per vidinio savo herojų pasaulio akcentavimą. V. Jankienė, viena iš 2006 m. konkurso laureatų, nepaisant kai kurių redagavimo netobulumų, įrodė, kad jos meistriškumas auga, plečiasi herojų charakterio paletė, išsilaisvinama iš žurnalistinio schematizmo. Tuo tarpu A. Kudzienei, praėjusių metų antrosios vietos laimėtojai, galima prikišti, kad šį kartą ji šiek tiek paviršutiniškiau pažvelgė į regioninės žurnalistikos taip mėgstamą specifinę temą – karių gyvenimo kasdienybę, kario ir jo aplinkos sąveiką.

Prizinių vietų laimėtojai – pulkininkas (atsargos) Jonas Gečas ir vyr. leitenantas Mindaugas Matukonis pavergė kario, tarnaujančio tarptautinėse taikos misijose (šiuo atveju Afganistane), išgyvenimų autentiškumu, nuostabiu egzotiškos gamtos grožio nutapymu, Tėvynės ilgesio gaida.

Taigi šiuolaikinio kario portretas kasmet darosi vis natūralesnis, turiningesnis ir nuoširdesnis. Linkime būsimam konkurso dalyviams ne tik kūrybinės drąsos, naujų pergalių, bet ir atsakomybės, mąstant apie lietuvių kalbos švarumą bei teksto stilistinę grynumą.

*Aldona Žemaitytė
Leidinio sudarytoja, konkurso „Šiuolaikinio kario portretas“
vertinimo komisijos narė*

Vilma Jankienė - I vieta

*„Su kokybės ženklų“
„Taikos karys“*

Su kokybės ženklu

Šviesiaplaukė mėlynakė, prieš trisdešimt metų birželio 8 dieną Kyviškėse skrodė padangę savarankiškai su lėktuvu Jak-18A. Prisiminimuose užsifiksavo tai, kad daugiau jaudulio sukėlė lėktuvo ridenimas, nei skrydis, nes mokymosi metu neskyrė tam daug dėmesio... Lakūnė visą gyvenimą: buvusi Sovietų Sąjungos, Lietuvos rinktinės narė, Krašto apsaugos savanorių pajėgų Aviacijos rinktinės lakūnų būrio vadė, Lietuvos kariuomenės savanorė, akrobatinių skrydžių instruktorė-egzaminuotoja, Sovietų Sąjungos čempionato pratimo maršrutu laimėtoja 1985 m., Lietuvos čempionė 1996 m., S. Dariaus ir S. Girėno taurės 1989 metais laimėtoja. Sulaukusi 50 metų, pensininkė (šį žodį derėtų rašyti kabutėse, dievaži) Onutė Motiejūnaitė šypsosi ir į klausimą „Kaip aš gyvenu?“ atsako: „Gyvenimas mano yra su kokybės ženklu“.

Vilmos Jankienės nuotr.

Lakūnė Onutė Motiejūnaitė.

– *Užsiminėte, kad atsiranda minčių rašyti pamąstymus. Nuo ko pradėtumėte?*

– Nuo to, kas dabar yra. Rašyčiau išvadas. Kaip tyčia, daugiau reikalu tvarkau įstaigose, varstau valdininkų duris, kurie nė kiek nesuinteresuoti tau padėti, nesibodėdami siuntinėja, verčia laukti, ateiti vėl. Kaip sunku tuose kabinetuose. Labai dažnai sau mintyse sakau – kaip paprasta lėktuve. Kas neskridęs, nesupras. Rodos, lėktuve sudėtinga, o aš tegalvoju kaip paprasta lėktuve! Čia viskas aišku, konkrečiu.

– *Ar negana skraidyti?*

– Aš tai dariau visą gyvenimą. Kadangi dar nesuradau, kas atstotų aviaciją, neturiu kuo pakeisti. O kam gerą daiktą mesti? Manau, viskas priklauso nuo sveikatos, gyvenu nuo vieno medicininio patikrinimo iki kito. Šiomet sutapo, kad jų net keturi – du kartus civilinei licencijai, vieną kartą karinei

Nuotrauka iš Onutės Motiejūnaitės albumo.

čias dirba KOP štabe, liko mokytis trys šaunūs vyrukai. Šiomet žadu juos įtraukti į akrobatinio skraidymo varžybas. Pernai skraidžiau daug, apie 170 val., beveik tiek, kiek prieš pensiją... Pirmas pusmetis iš darbų išėjus buvo lyg duobė, nežinojau, kur ir koku statusu man įsilieti, aeroklube nebuvo skraidžiusi. Kiti patarė stoti į savanorius (eskadrilė gali kviesti į pratybas ir dar pinigų mokėti), taip ir padariau, dar įgijau CAA inspektoriaus egzaminuotojo kvalifikaciją. Su KOP lakūnais aš pasijutau kaip žuvis vandenyje, nes jie profesionalai, malonu dirbti, be to, jie mėgsta pilotažą.

– *Kaip išlaikote gerą fizinę formą?*

– Svarbus dalykas yra prigimtis. Galima treniruoti vestibuliarinį aparatą, bet geriausia, kai skrendant nei supa, nei bloga. Man nesidaro niekas. Dažnai netgi pasigendu tos būsenos, jaučiu poreikį skristi, man reikia „dozės“ nuolat, – kad gerai jausčiausi ir morališkai, ir fiziškai. Kai kas nors nesiseka, galvoju – kaip reiktų skristi, kaip reiktų! Fizinis pasiruošimas – mankšta kas rytą; nieko naujo, bet ji būtina kiekvienam pilotui, ypač mūsų stuburui, reikia daryti tam tikrus pratimus. Skrydžių krūvį taip pat reikia reguliuoti, sezono pradžioje reikia palaipsniui organizmą pratinti didinant krūvį. Jei šoksi į lėktuvą ir atliksi maksimalią programą, tris dienas būsi „negyvas“, nesvarbu, kad prieš tai kasdien intensyviai pumpavaisi treniruoklių salėje. Čia kitoks nuovargis pasireiškia. Pasitaiko ir mėlynių, o kartais vairalazdę „užgulti“ tenka ir dviem rankom.

ir kartą per 3 metus kaip savanorė.

– *Kiek skraidote pastaruoju metu?*

– Jau ne dėl savęs skraidau, skraidau dėl mokinių. Kažkam gera mintis į galvą šovė, eskadrilėje mokome skraidyti su lėktuvais Jak-52 Lietuvos karinių oro pajėgų lakūnus, kad jie nepamirštų įgūdžių, laukdami remontuojamų L-39. Praėjusiais metais pradėjo mokytis šeši, dabar liko trys: vienas apskritai iš karinės sistemos išėjo, kitas Afganistane, tre-

– *O vis dėlto, kada pradžių pradžia buvo? Kaip prasidėjo?*

– Netyčia. Nesidairiau į dangų, tik baigusi mokyklą kažkokio užsiėmimo ieškojau. Apie aeroklubą nebuvau girdėjusi. Neįstojau į universitetą, pradėjau dirbti, turėjau daug laiko. Netyčia užkalbinta mergina Vilniaus skverelyje šiek tiek papasakojo apie sklandymą ir man patarė: tu nueik į aeroklubą, ten daug laiko reikia, tau patiks. Jau pirmoje paskaitoje supratau, kad kalba ne apie sklandymą sukasi, Konstantinas Šluinskis pasakoja apie variklio sandarą. Ai, pagalvojau, koks skirtumas. Pasiryžau išmokti kiekvieną varžtelį. Niekada tiek neišmokau, kaip tais pirmaisiais metais. Be to, padėjo gera energetika, bendraminčiai, paskaitas lankė žmonės su „degančiomis“ akimis, dar 50 procentų energijos prisidėjo. Aš visada norėjau būti tokiuose kolektyvuose. Tiesa, iš pradžių manęs priimti nenorėjo, atkalbinėjo, neva neturėsi laiko, bus sunku, nebent į parašiutininkes. Bet aš užsispyriau, sakau, vis tiek noriu pabandyti.

Prasidėjus skrydžiams, instruktorius patarė būti kasdien aerodrome, kol išskrisiu savarankiškai, kad nepasimirštų ko išmoksti. Visai išsisukinėdavau darbe, o paskui atostogas paskyriau aerodromui. Prisimenu savo instruktorių Arūną Juknių, kitus: Stasį Jarmalavičių, Rimutę Polinauskienę...

– *Kaip klostėsi toliau likimas?*

– Įgijau Vilniaus universitete mokytojos geografės specialybę. Turėjau tapti sinoptike, bet mandatinės komisijos dieną praskraidžiau, todėl man liko kas liko... Derinti mokslus ir skraidymus buvo nelengva, visi bardavo: lakūnai sakydavo, kokia tu lakūnė, jeigu negali nuo praktikos atsiprašyti, o universitete girdėdavau, kokia tu geografė, jeigu vasarą negali į praktiką važiuoti... Su didele Prano Vinicko pagalba gavau laisvą diplomą ir pati ieškojau darbo, kur nors arčiau aerodromo. Suradau Prienuose, mokyklos direktorius rugpjūčio mėnesį labai apsidžiaugė, taip il-

Onutė mėgsta sakyti: „Kaip paprasta lėktuve“.

Savarankiškas Onutės skrydis prieš 30 metų Kyviškėse lėktuvu Jak-18A.

bau. Iki šiol galvoju, kad mokytojas mokykloje kažkoks nevisavertis, be teisių, be jėgų, tokia sukurta sistema netikusi. Man tai nepatinka. Geriau mokyti žmones lėktuve, be to, svarbu, kad mokai tuos, kurie to nori. Likimas galutinai pakrypo į aviaciją. Iki šiol. Nuo 1991 metų Kyviškėse buvau Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos S. Dariaus ir S. Girėno eskadrilės lakūnė. Nuo 2005 metų pavasario pensininkė. Kol kas visada danguje.

Yra vienas teigiamas aspektas pensijoje... Tai laikas, kurį gali skirti sau, ir laisvė. Juk tiek darbdomų dalykų laukia. Gyvenimas toks įvairus, spalvingas, kupinas netikėtų atradimų.

– Kokių išgyvenote baimių per tris dešimtmečius ore?

– Buvo labai baisu kartą, na, gal du. Po nelaimės, kai žuvo akrobatiniu lėktuvu į plokščią suktuką patekę du lakūnai, Leonas Jonys kaip visada pradėjo „knistis“ tiesos link, jos ieškojo matematinėmis formulėmis ir vieną dieną atvažiavęs į aerodromą Kyviškėse tarė: „O! Aš jau supratau, kas atsitiko, kokia klaida, kodėl nepavyko įveikti plokščio suktuko. Dabar reikia pabandyti tą patį, man reikia antro piloto. Onute, skrendam, aš eksperimentuosiu, o tu sėdėk, tik aukščiau daugiau pasiimsiu...“ Išgirdus, kad Levas, mėgęs labai žemai skraidyti, „pasiims daugiau aukščiau“, jau kažką reikė. Juk nesakysiu, kad bijau. Skrendam. Visaip mane vartė, buvo baisoka, bet viskas laimingai baigėsi.

Kitą kartą sovietų rinktinėje skraidėme kaip kamikadzės su Jak-50, jau pagarsėjusiais savo

gai neturėjo geografijos mokytojos, bet netrukus nuliūdo, kai prašiau rugsėjo 1–13 dienomis išleisti į varžybas. Pralaksčiau su prašymais, su raštais. Mokykloje mane „vaduot“ padėjo aukščiausias savanoriškos draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti pareigūnas Vitas Ravinskas. Bet nespėjau pasiruošti varžyboms, nieko nelaimėjau, o ir važiuoju į Tulą susispaudę automobiliuje...

Du metus mokytoja dirbau.

nepatikimais sparnais. Pirmą kartą patekau į rinktinę, noras skristi didžiulis, vyko pasiruošimas socialistinių šalių čempionatui Kijeve. Labiau patyrę lakūnai nesutiko skristi su nepatikima technika, todėl buvo nutarta: „pailsim jaunimą ir pažiūrėsime, kas bus“. Tai skambėjo sarkastiškai ir dviprasmiškai. Buvo labai sunku, tačiau tylėjome, tikėdami, kad viskas bus gerai, mums neatsitiks nieko blogo. Bet įtampa niekur nedingo, kilo į orą kartu. Skrydžių buvo mažai, tik kartą

Pirmoje eilėje - lakūnė O. Motiejūnaitė su neabejingu akrobatiniams skrydžiams aviacijos patriarchy Viktoru Ašmensku.

per dieną kiekvienas galėjome „suskristi“ ir atlikti griežtai nustatytą kiekį figūrų. Per tą trumpą skrydį taip stengdavausi, kad išsiderino vestibuliarinis aparatas ir ėmiau nebesuvokti tikslumo. Pastatai lėktuvą vertikliai, po sekundės matai, kad baisus plusas, eini žemyn, žemę gabalais matai, išvedi lėktuvą iš perkrovos, tai viskas tik sukasi... Baisu buvo kam nors apie tai pasakoti. Nors būtent tada treneris pagyrė, girdi, žiūrėkit, Motiejūnaitė kaip skrenda, po kiekvienos figūros kokia graži aikštelė... Kad būtų žinoję, kam tas „aikšteles darau“... Vis tik pašnibždėjau vienam trenerio padėjėjui Špigovskuiui apie savo būseną. Sako, tu nieko nedaryk, skraidyk lengviau, daugiau pailsėk, po keleto dienų atsistatys. Supratau, kad ir kitiems taip būna. Kur aš dingsiu, baimei nepasidaviau. Reikėjo tik išgyventi tai, išlaukti, kol praeis. Arba mesti viską, jeigu abejoji, nes su abejonėmis negali skristi.

– *Gal bijote dar ko nors?*

– Bijau nusileisti į „nieko nenoriu“ liūną, tingėti. Todėl auginu gėles, daugybę gėlių sode šalia Kyviškių aerodromo. Džiūgauju didžiulės kolekcijos žiedais, valgau braškes ir žiūriu į dangų. Gal dar filmą reiktų pastatyti apie stiprių žmonių silpnynes, gal keliauti. Savo gimtadienio dieną išsiruošiu automobiliu į tas vietas, kurias labai gražias regėjau iš dangaus Molėtų krašte, Utenos link. Noriu aplankyti Alantos bažnyčią, Molėtų observatoriją, žymų Asvejos (Dubingių) ežero tiltą. Draugai gimtadienio proga padovanojo skrydį oro balionu. Noriu tai išbandyti!

Brangus laimėjimas – Dariaus ir Girėno taurė. 1998 metai.

Skrydis aplink Žemę – sunkus darbas, jį reikia šlovinti.

– *Mokyti kitus skraidyti nėra lengva. Kaip sekasi patirtį perduoti kitiems?*

– Apie tai nuolat galvoju. Vis mąstau, kaip geriau perduoti žinias, ką dar reikėtų pabrėžti, gal kažką pamiršau pasakyti. Kartais neviltis užpuola: skrendi, aiškini, pakartoja, dar pakartoja, o kitą kartą vėl šleivai. Kiekvienam žmogui tenka rasti vis naują metodą. Supratau, kad reikia leisti pasikankinti, nepulti padėti iškart. Iki tam tikro lygio skristi gali išmokti kiekvienas, bet yra tokių, kurie sustoja, ir yra tokių, kurie „turi ranką“.

Visada mano mokiniai buvo vyrai, neteko mokyti moterų, gal sunkiau su jomis, galvoju, jos baikštesnės, jas reikia labiau padrašinti. Yra toks nerašytas požiūris, kad moteris yra žiopla ir jautri kaip mimoza. Tačiau moterų reikia aerodromuose, kad vyrai neapkiaustų, pasitemptų.

Mano geriausi mokiniai – Kazys Antanavičius, stiprus C kategorijos varžybų dalyvis, Robertas Švabauskas, Tomas Sitonis, dabar ir KOP lakūnai. Buvo ir užsieniečių, kai eskadrilė išgyveno sunkius laikus, apie 1992–1995 metus. Atvykdavo pasimokyti lakūnų iš Austrijos, Vokietijos. Kokie jie buvo? Kažkokie lepūs, greitai pavargdavo. Bet mokyti visada yra įdomu, ir save pasitikrini.

Pamenu, pirmą kartą, kai teko skristi su „žaliais“ pradžiamoksliais, teko pačiai mokyti, stebėti save, ką ir kaip darau, nes automatiškai lėktuvą valdai, o kaip visa tai paaiškinti kitam? Be to, visada

Labiausiai dabar bijau dėl savo skraidančių draugų. Žinau, kiek pavojų ir sunkumų kartais jų laukia danguje. Kiek daug jau netekau per tuos visus metus. Dangus pasiima geriausius...

– *Kaip vertinate Rolando Pakso skrydį aplink Žemę?*

– Tik teigiamai. Kaip gali lietuvis vertinti kitaip? Kažin ar kas kitas tai padarys. Skeptikai turėtų atmesti pavardę, jeigu ji jiems nepatinka, tegu lieka vien faktas, nes jis yra svarbiausias.

gali laukti iš naujoko staigmenos... Ne kiekvienas nori sportuoti, kiti tik gyvenimo pajvairinimui, atrakcijai pramoksta skristi. Visiems sakau, skatinu – ką tu čia skraidai nerimtai, dalyvauk varžybose, mokykis, bus stimulas, tikslas, kad įdomu būtų. Tačiau dėl darbo, karjeros ar šeimos skrydžiai yra auکوjami.

– *Ką jūs paaukojote dėl skrydžių?*

– Aš nesukūriau šeimos, nes vis atrodė, kad bus apribota mano laisvė. Įsimylėdavau dažnai, mylėjau ne kartą, nes tada pats pasidarai geresnis, skraidai be lėktuvo.

Mane iš dalies sugadino aviacija. Žmones vertinu kitaip, gal griežčiau. Pasako žodį ne taip, žinau, kad man nepatiks, viskas. Kaip ir pilotaže, reikia greitai įvertinti situaciją, skrisdamas iš kelių bruožų turi sudėlioti visumą, o jei dar ypatingą turi priimti sprendimą... Lėktuvai yra lėktuvai. Bet jie niekad nepakeis žmonių. Todėl visada ieškojau įdomių žmonių, „deimančiukų“, degančių aistra gyventi, nenuilstančių optimistų. Aviacijoje jaučiuosi geriausiai. Visa gyvenimo erdvė yra aerodrome.

– *Kas jums yra aukščiausias akrobatikos lygis, aukščiausias atpildas sau pačiam?*

– Tos dienos, kai viskas einasi, kai pjaustai dangų į lygias dalis ir lieki patenkintas. Iš Vyto Lapėno išmokom klausiti, kas ten pjausto, o ne kas skraido. Skrendi ir jauti, kad pjauni orą, kad viskas išeina lygiai, viskas sutampa, vėjas neblaško, net jei suklysti, per varžybas gauni nulį už figūrą, vis tiek būni savimi patenkintas. Žinoma, taip būna labai retai. Nesu labai gabi lakūnė, man kažko trūksta, negaliu skraidyti kaip Jurgis Kairys, jis turi ypatingą gyslelę. Bet ir man nusibosta tikslumo laipsnius gaudyti danguje, todėl mėgstu viena „pasidraskyti“ tolimesnėje nuo aerodromo zonoje, turiu pajauti lėktuvą, nepaisyti tiesumo ar kreivumo. Ypač sezono pradžioje, kol įsiskraidai.

Skrydis yra geriausia. Juk darai tai dėl savęs.

Žemėje – draugai, danguje – varžovai. Iš kairės: Palmira Girskutė, Onutė Motiejūnaitė, Algis Jurgelevičius, Jurgis Kairys, Petras Jurgionis, Leonas Jonys, Eltonas Meleckis, Vytautas Lapėnas.

Taikos karys

Karinių oro pajėgų sraigtasparnių eskadrilės vadas kpt. Alvydas Trasauskas, priskraidęs įvairių tipų sraigtasparniais (Mi-2, Mi-6, Mi-8) 2200 valandų, save vadina jau senu lakūnu. Vaikystėje svajojęs būti šiukšlių mašinos vairuotoju, šunų gaudytoju arba lakūnu, dabar, sulaukęs keturiasdešimties, sako niekada nesuabejojęs savo pasirinkimu. Pirmo rango lakūnas instruktorius gyvena ir dirba Kaune.

Alvydas Trasauskas.

Meilė aviacijai – iš vaikystės

Pirmieji aviaciniai Alvydo išgyvenimai siekia vaikystę. Save pamena ant tėvo pečių prie didžiulio An-2 propelerio Pasvalio rajono Joniškėlio bažnytkaimio aerodromelyje šventės metu. Dar ryškesnis prisiminimas, kai vos ketverių penkerių metų pipiras bėga paskui mamą „gaudyti“ parašiutininko, ką tik nužengusio iš dangaus. Visiems gražu – ir parašiuo medžiaga, ir kaip jis sudedamas, ir tas žmogus, kuris tai atliko...

Alvydo tėvelis dirbo kalviu, mėgo techniką, labai domėjosi aviacija, todėl kasdienių pokalbių apie lėktuvus būta daug... Kalvėje netrūko „gelžgalių“ nuo lėktuvų, o, žiūrėk, dar ir tepalo, degalų kalviai sugebėdavo prisivarvinti. Ir dėdžių, tetų prisiminimuose – karas, krinantys, palikti lėktuvai, bėgantys lakūnai. Vaikas iš tų pasakojimų mokėsi pažinti ir išmanyti. Padėjo ir aviacinė spauda, žurnalas „Sparnai“, vėliau rusiški leidiniai. Atsirado Antrojo pasaulinio karo klijuotų modelių kolekcija, tik vokiškų lėktuvų trūko, iki šiol jų nė vieno nesuklijavo... Lygindamas tikrovę su žurnalų paveiksliukais, kaupė savo vaikišką patirtį. Ketvirtokas su metais vyresniu pusbroliu pradėjo konstruoti, statyti tikrą lėktuvą, vėliau iš „Krylja Rodiny“ žurnalo nusižiūrėjo skraidyklę, vasaros užsiėmimai keletą metų buvo konkretūs. Mąstė, kokį gi užrašą reikėtų parašyti ant būsimo sparno – vokišką ar lietuvišką, dabar aišku, kad nė su vienu nebūtų „prasisukę“...

Pusbrolis taip pat norėjo tapti lakūnu, bet giminaičių įkalbėtas mokytis Rygoje skrydžių valdymo meno (sakė, koks skirtumas, tai toks pat pilotas, tik ant žemės), taip ir nebaigė mokyklos, jautėsi suklaidintas. Netrukus atėjo ir Alvydo eilė pasirinkti studijas.

„Vaikystėje nebuvo labai pasiutęs, į medžius, stulpus nesikarsčiau, nuo trampino į vandenį nešokinėjau, nenardžiau, draugai patraukdavo per dantį, girdi, koks iš tavęs lakūnas. Bet aš vis tiek galvoju – tegu šneka, savo mintį nešiojasi nepajudinamą. Baigus vidurinę kitų minčių ir nekilo. Būsiu lakūnas.“

Mokslo šaknys ir vaisiai

Nemažai smulkmenų pakeliui į profesines aukštumas išliko giliai atmintyje. Dar vidurinėje mokykloje Alvydas gavo visas reikiamas rekomendacijas pagal profesinę atranką ir pamena, kaip lengvai nuo jo atsakymų išseko klausimai, kuo skiriasi Mig - 23 nuo Mig - 25. Ne veltui buvo su draugais prakalbėta apie šimtus dalykų – nuo lėktuvo iki kosmoso aukštybių. Viliojo ir gražios mėlynos uniformos...

Rimtą užnugarį, jeigu mokysis karo aviacijoje, o ne civilinėje, pažadėjo „voenrukas“. Giminėje kilo abejonių, kaip čia vaiką siųsti į rusų kariuomenę. Patriotinė savimonė buvo aukšta – lietuviai išdidžiai netoleruodavo net rusiškų dainuškų per vestuves, tokį muzikantą geriau nušautų... O Alvydo mintyse sukosi šturmo aviacijos galimybės, norėjo valdyti didelių pajėgumų lėktuvą, pavyzdžiui, Su-25. Tačiau atranką vykdęs pulkininkas X rezgė kitą planą. Sužinojęs apie jo „šturmo“ svajones, sušuko: „Tai tau tiktų Saratovas!“ Bet ten – sraigtasparniai! O pulkininkas toliau rezga savo mintį, girdi, ten du fakultetai, galėsi rinktis. Susigundė. Vietoj Černigovo atsidūrė Saratove. Nuvykęs ten pamatė, kad visur tik sraigtasparniais „kvepia“. O kur ta šturmo aviacija?! „Kur tu čia atvažiavai? Čia – sraigtasparnių mokykla, transporto aviacija,“ – toks atsakymas Alvydui nuskambėjo greičiau kaip nuosprendis. Sovietų Sąjungoje buvo dar viena sraigtasparnių mokykla – Syzranėje, kur buvo mokoma skraidyti su kovingais, ginkluotais Mi-8, Mi-24. Atrodė, jei būtų nuvažiavęs į Syzranę,

tai dar būtų mažiau apgautas. Apie naikintuvus teko pamiršti. Taip A.Trasauskas tapo ne naikintuvo, o sraigtasparnio pilotu... Draugas, lietuvis, po pusantų metų metė mokslus, neištvėrė sunkumų, o Alvydas apsisprato. Iš 580 kursantų baigė apie 400. Grįžusį draugą kaime visi ilgai dar vadino lakūnu...

Pirmieji mokslo metai buvo sunkiausi – neįprastas režimas, vien teoriniai dalykai – Bernulio ir kiti dėsniai, formulės, varikliai ir jų pjūviai, elektrotechnika ir nieko konkretaus, jokios aviacijos. Ir viskas rusų kalba. Dar naktinės rikiuotės miesto Revoliucijos aikštėje ketvirtą ryto. Tačiau A. Trasausko motyvacija tapti lakūnu nedingo, o tik stiprėjo. Antrame kurse pradėjo skraidyti su Mi-2, vėliau ir su Mi-8. Ketvirtame kurse jau buvo pavargęs nuo kariško gyvenimo, be to, brendo politinė garsioji *perestroika*, nuotaika tvyrojo slogi. Bet į skraidymus jis ėjo entuziastingai. Skraidyta ir su Mi-6.

Malonu Alvydui prisiminti ir tai, kad pirmą savarankišką šuolį parašiotu atliko gimtadienio proga – 1986 metais, gegužės 15-ąją, o po metų tą pačią dieną savarankiškai skrido sraigtasparniu. Tiki, kad tai ne atsitiktinumai.

Alvydas Trasauskas septintas iš kairės.

„Sraigtasparniai man – lyg Dievo pirštas. Visus mus Aukščiausiasis savo takais vedžioja, ir mane atvedė ten, kur reikia. Netgi dėkingas pulkininkui X...“, – netikėtas minties posūkis tik patvirtina Alvydo pasirinkimo brandumą. Savo partitį lakūnas be likimo lūžių iš vienos santarkos neskausmingai perkėlė į kitą, ypač lyginant su tos pačios kartos kitais lakūnais, kurie nerado sau vietos po saule arba patyrė šoką, kai žinių bagažas tapo nereikalinga našta. Šito A. Trasauskui pavyko išvengti. Naikintojai, nors draugiškai, bet pašaipiai atsiliepdavo apie sraigtasparnius, vadino juos pasišokinėjančiais, sakydavo: „Višta – ne paukštis, sraigtasparniai – ne aviacija“. Tai, žinoma, žeidė, tačiau kur dabar tie pašaipūnai... Alvydas įsitikinęs, kad tie, kurie iki šiol dirba KOP, yra tikri patriotai, nes ieškojusieji kur lengviau – atrado...

iš A. Trasausko asmeninio albumo.

Skrydžiai

Minėdamas instruktorius, A. Trasauskas sako gavęs subtilių, gilių pamokų, kurias sugeba perduoti tik „kieti“ mokytojai ir vardina rusiškas pavardes – pirmasis mokytojas Igoris Besmertnas, kiti – Šeinas, Liubimovas, Vasia Sorokinas, vėliau žuvęs Afganistane, Čistobajevs. Lietuvoje labiausiai išskiria ir didelius nuopelnus sraigtasparnių aviacijai priskiria Povilui Noreikai. „Daug padaryta jo dėka, nors ir buvo, kas kenkė, stabdė jį. Kas tai darė, supras, ką norėjau pasakyti“, – negali Alvydas sutramdyti apmaudo, nors ir ramaus. Jau 10 metų pats sėdėdamas šalia mokinių lakūnas neslepia, kad tai vienas iš sunkiausių darbo aspektų – sraigtasparnyje šalia naujoko sėdėti sunėrus rankas yra be galo sunku.

Mokytojo etalonu jam tapo aviacijos autoritetas Leonas Jonys, garsus lakūnas instruktorius. „Daug Leono mokinių yra atėję į KOP, baigę Aviacijos institutą. Norėčiau padėkoti Joniui už jo gebė-

jimą perteikti skrydžio skonį, mokėjimą įskiepyti norą tobulėti. Jis daug atidavęs mokiniams, ir neveltui – beveik pusė eskadrilės yra Instituto absolventai ir visi Leono mokiniai. Galbūt todėl, kad jis netingi su mokiniais dirbti papildomai, skiria daugiau laiko pašnekiesiems, sugeba nuteikti optimistiškai. Nė vieno instruktoriaus negirdėjau taip giriant...”

Įsimintiniausi skrydžiai? Alvydas pasakoja: „Nėra tokių, nebuvo. Skirstyčiau į sudėtingus ir paprastus. Sudėtingi, kai daug tūpimų, todėl labai pasigirti skrydžio valandomis sraigtasparnių lakūnai negali, per tą patį laiką „boeingų“ vadai priskraido apie 10 kartų daugiau. Esu skridęs 5,5 val. be tūpimo, o būna, kyli ir leidiesi po 2 minučių. Be to, lėktuvų pilotai tupia į visada paruoštą aerodromą, kuris iš tolo matosi, yra apšviestas, kur laukia skrydžių vadovai. O mes skrendam virš medžių, laukų, priskrendi kur reikia, kol ženklą duoda, ir turi tūpti visada sudėtingomis sąlygomis. Štai transportuojant transplantacinius organus viskas buvo sustyguota, susitarta, kad aikštelę apžiūrės, ar nėra kliūčių, bet atskridę matom: aikštelė tuščia, o vidury jos... policininkas su mašina laukia, pats kliūtimi tapęs... Kitą kartą gauname informaciją, kad viskas gerai, medžių aplink nėra, galima tūpti, o stovi didžiausias stulpas, bet... juk ne medis. Būna, šiaip taip „įsipaišai“ į mažiausią aikštelę kur nors pamiškėje, o kai išjungti variklį ir oro srautas nutrūksta, atsitiesusių medžių viršūnės brūžinasi per menčių galus... Visada didelė įtampa, todėl turi mąstyti į priekį, reikia numatyti šansą atlikti dar vieną manevrą, turėti dar vieną galimybę. Pasitaiko, kad ir nenutupi. Pavojingi skrydžiai yra virš vandens, gelbėjimo operacijose, sudėtinga pratybose. Užduotys vis rafinuotesnės. Juk ir priešas dabar užsimaskavęs, – pavyzdžiui, teroristai vaikšto tarp žmonių neišsiskirdami. Kare lengviau – puoli arba giniesi, viskas aišku. O terorizmo židiniai kyla staiga, urbanizuotoje teritorijoje, kariauti su jais tenka kitaip.“

Naujas standartas

Savo kailiu patyrus yra lengviau tvirtinti arba neigti. A. Trasausko supratimu, NATO Lietuvos kariuomenę pakeitė stipriai. „Buvimas NATO – tai logiškas žingsnis. Eskadrilei didelė nauda. Karinės užduotys keičiasi, mes vieni niekada nepasiektume tokio lygio, kokį pasiekėme kartu dirbdami, kartu siekdami bendrų tikslų. Pirmiausia, tai aukštas standartas, kurį visi vienodai supranta, jokių nesusipratimų, didelių ambicijų nepastebėjau, yra įdomu dirbti. Labai naudingos tarptautinės pratybos, kuriose išmokstama tarpusavio sąveikavimo, įgyjama naujos patirties. Mes didžiojamės lietuvių istorija, jos nepamirštame, bet ji – jau garbinga istorija, dabar bendravimo, partnerystės laikas.

NATO infrastruktūra yra labai išvystyta, stipri techninė bazė, o bene didžiausias dėmesys skiria-

mas karių profesionalumui. Mes negalėtume vieni su savais resursais tokio lygio pasiekti, o dabar, pasitempę, esame lygūs partneriai. Nematomas ar matomas priešas yra tobulėjimo variklis. Priešas yra geriausias mokytojas, iš ko daugiau išmoksi? Priešas išryškina ir silpnybes, ir stiprybes. Prisiminkime Antrąjį pasaulinį karą, oro mūšius. Vokietį numuša, jis iššoka iš lėktuvo ir atiduoda pagarbą. Net kare nedingsta orumas.“

Apie kokius sraigtasparnius svajoja lakūnas? Žinoma, apie tuos, kurie dar skraidys ateityje. „Norėčiau, kad sraigtasparniai būtų kuo maksimaliau automatizuoti ir atleistų pilotams daugiau klaidų.“

Ne viskas yra taip paprasta, kaip šių parašytų žodžių derinyje. Alvydo veidas surimtėja, prisiminus eskadrilės draugų netektį. Nepamirštama tragedija prieš kelerius metus Baltijos jūroje, – priglaudusi sparnuotus karius, ji paliko randą gyvųjų širdyse. Tuo pačiu tai lyg priesakas garbingai tęsti tarnybą dėl Tėvynės. Už stiprių vyrų pečių – daugybė kasdienių užduočių, mažesnių ir didesnių problemų sprendimai, įveikiant ir silpnumo akimirkas, ir rutinos pilkumą. Nėra lengva taikos metu būti kariu.

Žurnalas „Aviacijos pasaulis“

Jonas Gečas – II vieta

„Mėnulio slėnio dienoraštis“

MĒNULIO SLĒNIO DIENORAŠTIS

AMŽINIEJI SARGYBINIAI

Toli, labai toli nuo didesnių miestų ir geresnių kelių, Pušta-i-Takhal ir Darrahe Oyagha kalnagūbrių iš visų pusių apglėbtas, sraunios, bet niekur taip ir neįtekančios Harirūdo upės į dvi, beveik lygias dalis perskirtas, pačiame Afganistano centre tyso Mėnulio slėnis. Ilgas ir platus. Užtvindytas išretėjusiu kalnų oru ir ryškia saulės šviesa, kurioje per vidudienio maldą žmogaus šešėlis tik dviejų pėdų ilgio. Slėnis daugumai ateivių atrodo nuobodus. Vienspalvis. Iš pirmo žvilgsnio nykus ir visiškai be gyvybės.

Afganis keliauja Pusta-i-Takhal kalnagūbriu.

Taip jau nutiko, kad medžius jame per kelis karo dešimtmečius iškirto iš šiaurės atsibasčiusi žiauri, „ribotu kariniu kontingentu“ vadinama gentis. Retus krūmokšnius su šaknimis išrovė ir ant asiliukų nugarų į Čagčaraną išsinešė apdriskę vaikai – reikėjo jų mamoms molinius, be langų ir durų namelius speiguotomis žiemos naktimis sušildyti, tirštos buizos su avienos kaulais ir drumzlinu vandens, vadinamo arbata, išvirti. Skurdžias dygias žolytes iki žemės nugremžė iš Helmando ir Kandaharo į šiaurę slenkančios gausios klajoklių kučių kaimenės...

Liko kalnai. Tūkstančius metų karštų ir šaltų vėjų gludinti, saulės ir sniego alinti, atsikratę bet kokios žmogaus akimi matomos gyvybės, jie atgavo savo monumentalią pirmą pradę didybę ir dabar gunkso iš visų pusių: arčiau rudi ir glotnūs, toliau – vaiduokliška melsvi, į dangų įsirėmę.

Kalno šlaite suguldė sustingusius kūnus.

kurie slenka dangumi ir pamažu leidžiasi žemyn, viską užklodami lipniu gelsvumu.

Jau trisdešimt mėnulių sudilo nuo to laiko, kai naujieji ateiviai įsikūrė Mėnulio slėnyje. Pačiame jo centre pasistatė brezentinius namus, aptvėrė juos aukšta ir stora siena su bokštais kampuose, šiaurinėje ir rytinėje pusėse įtaisė sunkius geležinius vartus, kurių net sunkiausias viesulas negali pajudinti ir viską apraizgė blizgančiomis dygiomis vielomis, kuriose vieną kartą susipainiojęs gailiai bliovė kvailas asiliukas.

Sunkieji vartai dažnai atsiveria ir pro juos išrieda triukšmingos ir smardžios mašinos. Visada ne mažiau kaip dvi. Paskui save vilkdamos troškias dulkes, ropoja šlaitais ir dingsta už perėjos. Grįžta šviečiant mėnuliui, ar net kitą dieną. Pailsi, nusiblizgina virš jų grakščiai styrančius metalinius vamzdžius ir vėl išvyksta. Ir taip kasdien.

Kalnai daug visko matė ir dar daugiau girdėjo. Kiek pamena per amžius atėjūnai visuomet baisiai rėkdavo, mosuodavo rankomis, badydavo ir kapodavo kalnų žmones, o jų mašinos spjauydydavo ugnį... Paskui, viskam nutilus, jie rausdavo duobes ir guldydavo į jas sustingusius kūnus, kurių galvos nebūdavo į Meką atgręžtos, nors jau labai seniai čia viskas į Meką gręžiasi...

Dabartiniai atėjūnai kitokie. Keistai tylūs. Ramūs. Kalba čia anksčiau negirdėta, tačiau į neto-

Kartais jie pasiunčia į slėnį vėją afganį, kad tas iš arčiau apžiūrėtų keistas, nežinia iš kur atsiradusias, geltonai rudas, judrias būtybes, kurios trukdo ramybę ir dusliai urzgiančiomis mašinomis bando kopti į aukščiausias perėjas.

Afganis, vogčiomis atslinkęs iš už kalnagūbrio, pagriebia iš šlaito dulkių, susuka iš jų įmantrius, it milžiniški minaretai bokštus ir varo juos per slėnį tolyn. Dairosi. Paskui pavargęs apimsta ir paslaptینگai dingsta nežinia kur, palikdamas keistus debesis,

liese gimusio arijų pranašo Zaratustro kalbą panašia šnekta, medžius sodina, knygas ir saldinius vaikams dalina.

Mėnulio slėnio Amžinieji sargybiniai dar nežino kas jie tokie; iš kur ir ko jie čia atkeliavo savo plieniniais paukščiais, ką veikia ir kada iškeliaus... Tegul gyvena. Visagalis laikas pamažu atskleis ir šitą paslaptį. Taip per amžius buvo, taip bus visados.

PLIENINIS PAUKŠTIS

Vos tik „Hercules“ ratai palietė duobėtą ir akmenuotą aerodromo taką, išdidžiai vadinamą „International Airport Chagcharan“, į dangų pakilo pilkšvų, nepermatomų dulkių debesis. Pakilo ir sustingo. Jau trečia diena nėra vėjo. Dabar tvyro nemaloni valktis, uždengusi žalią puštūnų kaimelį anapus upės, liepos saulės numylėtas dygias žoles, minų lauką ir dalį artimiausių namų prie mergaičių gimnazijos. Gal dešimt ar net penkiolika minučių prabėgs, kol dulkės išsisklaidys. Gerai, kad šiandien visiškai nėra vėjo. Būtų dar geriau jeigu pūstų šiaurys, tada visas lėktuvo sukeltas debesis aplenktų „Whisky“ stovyklą ir pamažu, gal po dešimties minučių išnyktų Harirūdo upės slėnyje.

Blogai būna, kai vėjas pučia iš vakarų. Tada nuo dulkių miestelis dūsta. Visi kuo greičiau lenda į palapines. Sargybiniams, ypač vakariniuose bokšteliuose, kliūva daugiausia – pakilimo takas vos už keliolikos metrų. Muistosi jie. Dangsto akis rankomis, maukšlina ant veidų žalsvas skareles... Iš tikrųjų daro taip ne dulkių saugodamiesi – tai įprasta kasdienybė, o tiesiog dėl pasitaikiusios progos pajvairinti

Patrulis. Vieniši begalybėje ir amžinybėje.

Meilė ir mirtis Mėnulio slėnyje.

nuobodžias budėjimo valandas. Ir daro tai kažkaip smagiai ar net išdidžiai. Kai pagalvoji – kodėl ir ne – juk jie pirmieji pamatė atskrendantį lėktuvą, stebėjo jo privalomus atsargumo manevrus, padedančius išvengti galimų apšaudymų iš kalnų, staigų, smingantį žemėjimą, ypač visiems svarbų ratų prisilietimą prie žemės...

Tokiu momentu viskas yra labai svarbu ir reikšminga – ne kasdien „Hercules“ leidžiasi Čagčarane! Kartais ištisas savaites tenka laukti to malonaus užėsio,

žadančio naujus žmones, gyvenimą pajvairinančius svečius, atsargines dalis tojotoms ar medikamentus.

Šiandien ypatinga proga. Dar vakar stovykloje pasklido kalbos, kad PAG-o vadas gerokai iškaršė kailį mūsų ryšių karininkams Kabule, ir jie pagaliau surado beveik mėnesį kažkur sandėliuose užsigulėjusias paletes su lauktuvėmis iš Lietuvos. Bus naujų filmų, juodos lietuviškos duonos, kumpių, dešrų, laiškų... Negali skųstis – elektroninis paštas ir telefonas veikia gerai, bet visada norisi gauti „tikrą daiktą“. Daiktą, kurį dar neseniai lytėjo tau artimo žmogaus rankos, kuris parinktas gerai viską apgalvojus ir yra suvyniotas į namų jaukumą.

„Hercules“, pariedėjęs keletą šimtų metrų, smagiai suriaumoja, pasisuka mažyčio, iš skalūnų sukrauto namelio pusėn ir sustingsta. Variklių neišjungia – kilus pirmam pavojui jis viską paliks ir šaus į dangų, tolyn nuo nelaimės, tolyn iš to ateiviui svetimo ir nuobodaus Hindukušo kalnų peizažo, kažkieno praminto Mėnulio slėniu.

Nusileidžia trapas. Juo greitu žingsniu, gūždamiesi nuo tvokstelėjusio keturių dešimčių laipsnių karščio, tempdami milžiniškas dykumų spalvos kuprines, išlipa penketas karių: trys iš atostogų grįžtantys danai ir PAG-o vadas su rudabarzdžiu kapitonu – žvalgybos viršininko pavaduotoju. Jiedu

dalyvavo ISAF vadovybės sukviestame pasitarime Kabule. Kapitoną ypač sujaudino žinia, kad puštūnų rajonuose Taivaroje ir Pasabandoje artimiausiomis dienomis reikia laukti talibų savižudžių-sprogdintojų. Viso skrydžio metu jis kūrė planą, kaip susitikti su vietiniais senoliais, garbiuoju mula Achmedu ir pabandyti sužinoti, kuris iš buvusių mudžahedų lauko vadų juos galėtų priglausti. Juk turės kur nors jie apsistoti, valgyti, gerti, miegoti, ruošti savo šventai valandai... Ir kas nors juos pamatys. Negali nepamatyti. Čia viskas turi akis: uolos, medžiai, apdriskę vaikigaliai, danguje ratus sukantys kalnų ereliai... Gaila, ne visuomet jie kalba apie tai, ką pamatę, o jei ir kalba, tai ne dažnai pavyksta jų žodžius suprasti.

Iš atostogų tėvynėje grįžusiems danams geriau. Jie smagiai juokiasi ir gerklinais balsais kažką šūkalioja. Skustagalvius skandinavus pavydžiais žvilgsniais lydi kolonos eskorto kareiviai kroatai. Jie, kaip ir lietuviai, atostogų negauna. Geriausiu atveju į Kabulą nuskrenda ir ten, nieko neveikdami, kelias dienas gali pamiegoti milžiniškose svečių palapinėse, po karines amerikiečių parduotuvėles paslampinėti, vietinių turguje pasiderėti su rytietiškų niekučių, privežtų iš Pakistano ir Kinijos, pardavėjais ar italų sektoriuje esančioje picerijoje vyno išgerti. Tai vis smagiau, negu dvi skardinės alaus per savaitę „Whisky“ stovykloje.

Danams gerai. Pinigų daug turi. Atostogauti į Kopenhagą skraido. Juokiasi garsiai. Visi tokie savimi pasitikintys. Aišku, jau nepalyginsi su tais visažiniais ir visagaliais, kurie mums prieš dešimtmetį komandavo Kroatijoje ir Bosnijoje, bet vis dar norintys tokiais būti, vis dar negalintys apsiprasti, kad dabar lietuviai čia vadovauja, kad buvę mokiniai gerais kariais tapo. Greit laikas bėga. Greit viskas keičiasi.

„Hercules“ pilotai nekantrauja. Jiems dar reikia į Mazari Šarifą vokiečius, dalyvavusius pasitarime, skraidinti. Skubiai traukiamos lauk ir kraunamos į sunkvežimį ilgai lauktos paletės su kroviniu. Danai ir karininkai sulipa į automobilius ir lydimi poros „Hammer“ su atidengtais kulkosvaidžiais,

Patrulis. Artėja vakaras.

Sufak kaimo šeimininkas.

pasuka į stovyklą. Aerouosto viršininkas tadžikas Machmudas, mosuoja rankomis ir kažką bando šaukti nuvažiuojantiems, tačiau jo žodžiai susimaišo su pajudėjusio lėktuvo sraigčių šniokštumu ir lieka neišgirsti. Tikriausiai nieko svarbaus jis ir nenorėjo pasakyti – tiesiog dėl tvarkos, dėl to, kad jis čia viršininkas, – kažką aiškino. Afganistane labai svarbu būti viršininku. Ir labai garbinga. Ir apie tai visuomet aplinkiniams reikia priminti.

Pakilo „Hercules“. Apačioje liko Čagčarano parduotuvės, spygliuotomis vielomis apraizgyta gubernatoriaus rezidencija, kryžkelėje statomas Pergalės minaretas, murzini ir amžinai alkani vaikų namų berniūkščiai, puštūnų kaimelis ir smėlio maišais apkrauti „Whisky“ stovyklos sargybos bokšteliai... Artėjo vakaras.

PELYTĖ

Taktinių operacijų centre iš po metalinės spintos išlindo pelytė. Pilka. Maža. Kiek patupėjo. Guviai apžvelgė vėjo išvargintą palapinę, dar pabėgėjo medinėmis grindimis link stalo ir įsmeigė savo klausiantį, o gal greičiau priekaištingą žvilgsnį į žvalgybos kapitoną, kurio jau porą dienų nematė. Nežino pelytė, kad jis Kabule buvo, kad dabar pats pasisiūlęs be eilės TOK-e budi ir slaptą planą rengia. Daug ko ji nežino. Bent jau nesistengia parodyti, kad žino. Tegul sau tie ateiviai mano, kad ji kvaila, amžinai išbadėjusi afganiškų kalnų pelytė. Tegul... Tiesą pasakius, ji net nežino ar tikrai yra afganiška. Gimė skurdžiaus tadžiko drėbtiniame namelyje, seneliai pas chazarus glaudėsi, o dar seniau, neatmenamais laikais, jos protėviai iš tolimos afganų duranių genties su klajokliais belužiais į šiuos kraštus keliavo. Koks skirtumas – tie kalnai dabar jos, o ateiviai tam ir yra, kad ateitų ir išeitų... Šitas ateivis jai buvo geras. Dažnai spoksodamas į savo žemėlapius, rudus, kaip ir jo barzda, sausinius kramtydavo. Gardžių trupinių palikdavo. Nešūkaudavo ir sunkiais daiktais negrasindavo. Tik va, praėjusio ketvirtadienio tvarkymosi metu, išmetė

iš prieš kelias savaites išvykusio kolegos stalčiaus jo paliktus šokoladėlius. Blogai padarė!

Nežino pelytė, kad ne jis tai padarė, o seržantas Tadas, pajutęs sklindantį negerą kvapą, viską apžiūrėjo ir surado išgraužtą stalo šone skylę, o atidaręs stalčių – peliškų puotų liekanas. Taigi gal ir nereikėtų jį rudabarzdį žvairuoti. Juk pelytei patinka taip gyventi. Visko yra. Viskas be didelio vargo pasiekama. Krimsk ir džiauks. Ne taip, kaip šaltoje bakūžėje, kartu su avimis ir dviem asilais, kur amžinai tekdavo alkanai bėginėti, ir taikytis iš po apsnūdusio aviganiao panosės kokį grūdėlį nugriebti. O juk ne visada ir pavykdavo. Kiek jos drąsiausių broliukų taip ir galvas palydėjo... Su ateiviais tikrai gerai. Ramu. Tik ar ilgai jie čia bus? Vieną dieną, žiūrėk, ims ir dings. Ateiviai tam ir yra, kad dingtų... O kaip tada? Vėl po alkanus laukus bastytis, avių garduose trintis. Nesinori. Atprato nuo tokio vargano gyvenimo ir ji, ir jos vaikučiai. Visi įsigudrino tarp ateivių kąsni prasimanyti.

Nežino pelytė, ar taip gerai, ar blogai. Net ir negalvoja. Yra taip, kaip yra, o kaip bus – pamatysim. Pagaliau jos niekas nieko ir neklausia. O kalnai jos! Panorės išeiti ir išeis. Ir neprapuls...

Ant stalo stovinti juoda dėžė sublerbė ir kapitonas bemat atgijo, čiupo ragelį... Pelytė vikriai šmurkštelėjo į savo slėptuvę po grindimis ir baugščiai prigludusi prie šaltos žemės įsiklausė. Maža jos širdelė stipriai daužėsi...

PASALA

Padėjęs telefono ragelį, kapitonas įsmeigė akis į žemėlapij ir mintyse matavo atstumą nuo Kandaharo iki Goro. Negali būti. Per greitai. Kaip jie galėjo per porą dienų tokį ilgą kelią kalnais įveikti?! Nebent... Matyt, taip ir yra! Teisingai Kabule perspėjo – žinokite, kad talibai kitose provincijose galingais džipais ir motociklais važinėja, o ne kupranugariais ar asiliukais jodinėja. Tikrai, motociklus stačiais kalnų šlaitais jie varinėja stebėtinai puikiai. Per uolas ir šlaitus kaip kokie kalnų ožiai skuodžia.

Kapitonas, tikrindamas „World Vision“ pranešimą apie medikų užpuolimą Daulinos rajone, paskambino Čagčarano policininkams ir saugumo departamento budinčiam – nieko naujo išgirsti nesitikėjo, tačiau pabandyti verta. Vaizdas maždaug aiškus: grįžtantis iš tolimo kaimo, į kurį vežė medikamentus, automobilis kalnuose, maždaug 3200 metrų aukštyje, pateko į pasalą. Žuvo gydytojas ir jo vairuotojas. Užpuolikų buvo keletas. Tai kol kas ir viskas... Privalomos procedūros atliktos – laikas žadinti vadą ir štabo viršininką, skelbti stovykloje sustiprintą kovinę parengtį.

Po keliolikos minučių TOK-e susirinko visi, kurie galėjo ir privalėjo priimti svarbius sprendimus.

Diskusijų nebuvo. Kadangi abu nužudytieji musulmonai – juos paims ir dar iki saulėlydžio palaidos artimieji, mašiną į Čagčaraną partemps vietos policininkai (ją būtinais reikia apžiūrėti, nors tai ir ne PAG-o reikalas); mobili grupė važiuos į užpuolimo vietą ir pabandys ištirti įvykio aplinkybes, pakalbėti su vietiniais. Stovykloje įvedama sustiprinta kovinė parengtis, organizuojamas patruliavimas aplinkiniuose kalnuose. Apie priimtus sprendimus informuojamas regioninis štabas Herate. Užprašoma pora „sraigčių“ ir lėktuvas.

Kai skubiai sušaukto pasitarimo dalyviai skirstėsi į palapines, rytiniame skliaute švintanti aušra jau rausvino tolimąsias Hindukušo viršūnes.

PATRULIS

Išsiveržę iš siaurų ir Čagčarano gatvelių du „Hammer“ ir vienas visureigis, keldami debesis dulkių, ėmė ropštis stačiu ir vingiuotu keliu gelsvų kalnų link.

Kulkosvaidininkai, prisidengę veidus didžiuliais akiniais ir žaliomis skarelėmis, sūpuodamiesi ant pakabinamų sėdynių, naršo akimis pakelės uolas ir krūmokšnius, sukioja savo ginklus su įleistais į vamzdžius šaudmenimis tai vienon, tai kiton pusėn, retkarčiais persimesdami keliais žodžiais su apačioje sėdinčiais, pranešdami apie kelyje pasirodančius žmones ar mašinas. Kiti daugiau tyli. Ir ne tiek dėl į burną lendančių dulkių, kiek dėl įvairiausių minčių, kurios skirtingai nei akys, gali atitrūkti nuo aplinkinių vaizdų ir nuskristi toli.

Dar tik rytas ir iki nelaimingos perėjos netoli Sake Galmino kaimo kokios penkios valandos kelio.

Vadovaujantis patruliui žvalgybos kapitonas sėdi visureigyje. Jis irgi tyli. Galvoje įkyriai šmėkši suvarpytos kulkomis tojotos vaizdas, kurią ankstų rytą į Čagčaraną atitempė Daulinos policininkai. Akivaizdu, kad šaudyta iš visų pusių. Daug šaudyta. Užtikrintai. Patekusios į pasalą mašinos viduje likti gyviems nebuvo jokių šansų, nors, pasak pirmo į tragedijos vietą atvažiavusio chazaro, – mašinos variklis dar veikė, o lavonai, gulėję ant žemės abiejose kelio pusėse, dar buvo šilti.

Kur dabar žudikai? Už šitos perėjos?! Gretimame slėnyje? Toliau prie šlaito prilipusiose molinėse trobelėse? Kur?! Bandys atakuoti patrulį, ar jau pasitraukė į saugią vietą ir rengiasi kitam išpuoliui? Kaip iš tikrųjų yra, sužinosi (o gal jau ne) tik šūviams pasigirdus. Kažkoks berniukas policininkams prasitarė, kad matė daug svetimų „kalašnikovais“ ginkluotų vyrų, besileidžiančių į slėnį.

– Stok! Motociklas! – pirmojo kulkosvaidininko šūksnis it elektra smūgis įtempė karių raume-

nis. Mašinų durys atidarytos. Lauk, greičiau lauk! Pasa-la?

– Ramiau! Jis vienas. Ginklo nėra. Atsargiai. Ten toliau akmenys. Tada – dešinės šlaitą! Einu. Pridenk!

Šalia margaspalviais popieriniais žiedais papuošto motociklo stovi neaiškaus amžiaus žmogus, sprendžiant iš ant galvos pūpsančios „puštunkės“ – tadžikas. Akyse klausimas – kas? Kas nutiko?

– Salaam Alaikum. Kaip gyvenate? Ar toli iki Sa-ke Galmino? - Kapitono vertėjas Hazratas jau trečia pa-maina PAG-e, todėl jam ir be vado pirmieji klausimai aiškūs. Pagaliau jo afganiški rūbai ir aiškiai tariami dari kalba žodžiai sutiktąjį turi nuteikti raminančiai.

– Wa Alaikus Salaam. Benzinas pasibaigė. Stoviu. Laukiu. Gal galite padėti?

Kariai lengviau atsikvepia. Šūvio atstumu tikrai dau-giau nieko nėra. Aišku, motociklo kuro bakelyje ar ant rankenos kabančiame žaliame drobiname maiše gali būti sprogmenys, tačiau sutiktasis į savižudį nepanašus. Jų veidai kitokie. Ir rūbai, ir elgesys.

– Gerai, įpilsime, taria kapitonas, nors pagal instrukcijas tai daryti draudžiama – vienam įpylus, kitą dieną pakelėse dešimtys stovės. Čia kaip su ta pelyte palapinėje – pripratimai, tai ir rūpinkis. Kapitonas visuomet laikosi šios taisyklės, tačiau šiandien bet koks kontaktas, bet kokio, kad ir ma-žiausia informacija gali labai padėti.

– Ar girdėjote – gydytoją nušovė, – lyg tarp kitko, žiūrėdamas, kaip melsva srovele į motociklą teka benzinas, užklausia patrulio vadas.

– Taip, aš iš ten atvažiuoju, vaikai juos matė. Ne vietiniai. Tikriausiai už pinigus.

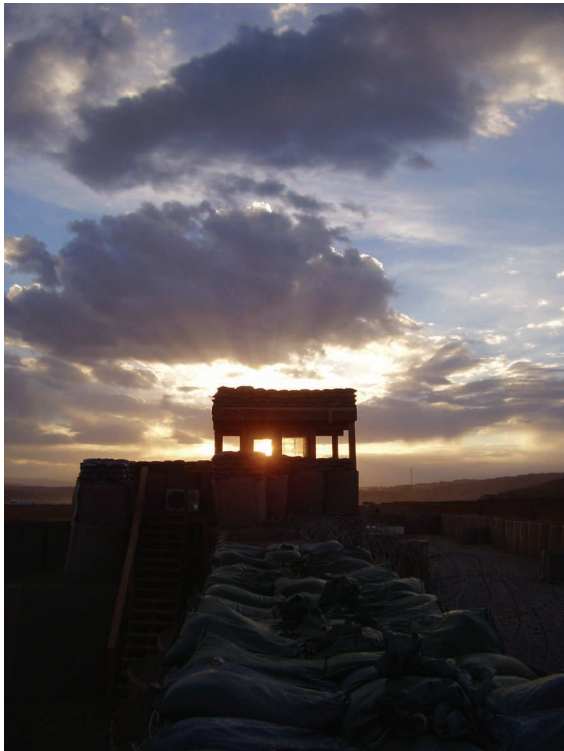
– Kur jie pasitraukė?

– Kas ten juos žino. Sako, į slėnį. O paskui dingo. Toli nueiti negalėjo.

Klausimai ir atsakymai iš anksto žinomi. Tai lyg koks žaidimas. Kelyje ar kaime sutiktas žmo-gus, dažniausiai jau iš anksto žino patrulių klausimus ir turi parengęs „teisingus“ atsakymus. Tik gerai

Tikiu į Dievą Tėvą... „Whisky“ stovyklos koplyčios altorius.

„Whisky“ stovyklos šiaurės vakarų bokštas.

buvo paleista pirmoji serija į priekinį kairįjį ratą. Mašinos sustojus lengvoje įkalnėje, iš priekio ir kairės pusės nuaidėjo taiklūs, pavieniai, mirtini šūviai...

Nemalonu gultis į prieš keletą valandų čia gulėjusio žmogūdzio vietą, kur dar matosi jo bato galu šaudant išjudinta žemė, tačiau kapitonas tai daro. Ir kitoje užpuolikų pozicijoje taip pat. Ir trečioje... Braižo pasalos schemą. Ji paprasta, o tuo pačiu labai profesionali. Kaip iš vadovėlio. Viskas gerai ir šaltakraujiškai apgalvota. Grįžtant į Čagčaraną reikės būti ypač atidiems. Teks rinktis kitą, kad ir pavojingesnį, skardingą, tačiau naują kelią. Du kartus per dieną, ypač žinant, kad netoliese yra keliolika gerai ginkluotų žmonių – labai rizikinga.

– Važiuojam. Jau temsta.

Du šarvuočiai ir visureigis išsuka iš kelio ir vos įžiūrimomis vėžėmis leidžiasi žemyn prie upės.

pažinodamas sutiktąjį ir įsitikinęs, kad nėra trečio, gali pasakyti daugiau.

Šį kartą kitaip. Gal dovanotas benzinas paveikė, gal iki horizonto tuščias kelias padrasino, bet atokiau nuo mašinų ant nugludinto pakelės akmenis prisėdęs tadžikas kapitonui pašnibždom, vis į šonus apsižvalgydamas, dari, rusų ir anglų kalbų kratiniu kažką pradėjo aiškinti ir mosuoti ranka vakarų kryptimi. Vertėjas irgi pasitraukė į šoną. Tai geras ženklas. Ir grįžusio į visureigį kapitono šypsenėlė išdavė – kažką sužinojo.

Mašinos pajudėjo toliau. Nors buvo paaiškinta – pasalos vietą pavyko rasti ne iš karto. Iš pirmo žvilgsnio ji nelabai tokiam reikalui tiko. Ir tik pamatę šalia kelio dvi krūvelės akmenų, sukrautų gydytojo ir jo vairuotojo lavonų gulėjimo vietose, ir langų šukes dulkėse, patrulio kariai įsitikino – čia. Čia ta vieta.

Detaliau ištyrus aplinkines uolas, susidarė visiškai aiškus vaizdas: iš už tos akmenų krūvos

Dabar vienoje pusėje žvilgsniu vos aprėpiamas uolų šlaitas, o kitoje pusėje – kelių šimtų metrų skardis. Akmenuota, nelygi juostelė, vadinama keliu, įmančiau už gyvatę raitosi kairėn, dešinėn ir... staiga prieš pat nosį išnyksta, pavirsdama geltona tuštuma, kurios gylį ir dydį gali tik nuspėti. Ratai, kiek čiuožtelėję, sustoja ten, kur ir turi sustoti – ant bedugnės krašto.

– Atgal! Visiems truputį atgal! Per staigu. Tik per du kartus pasisuksim, – šaukia pirmojo hamerio vairuotojas. Tai įprasta. Sunkiau naktį. Kapitonas dar kartą mintyse sau ištaria: „Ačiū Dievui“... Taip, tikrai: ačiū Dievui, vairuotojui ir stabdžiams. Iki kito skardžio, iki kito...

Rudabazdis kapitonas mėgsta vairuoti. Lietuvoje dar ir kaip palakstydavo, bet čia... Gaiži šypsenėlė iškreipia jo lūpas: va čia duokite tuos mūsų kelių šaunuolius. Čia, kur vienas ratas visą laiką per pusę pėdos nuo bedugnės, čia, kur dvidešimties kilometrų greitis – šurpą kelianti meistriškumo viršūnė, o priekyje važiuojančio sukeltos dulkės leidžia matyti kelis metrus... O naktį!!!

Legendos apie mūsų vairuotojus kituose PAG-uose pasakojamos: kur niekas nepravažiuoja – lietuviai sugeba. Tikrai, kapitonas net ir po kelių mėnesių tarnybos Afganistane, negali atsistebėti, vaikinių miklumu ir šaltakraujiškumu. Dešimt ir daugiau valandų, beveik nesustodami jie vingrina savo šešiatonius hamerius toje dulkių sumaištyje, žinodami, kad, kaip ir išminuotojams, – jų suklydimas bus paskutinis. Ten toli, toli apačioje prie kalnų upelio. Ir jokia „greitoji“ neatvažiuos, joks „sraigtas“ iki ryto neatskris...

Kai patrulis grįžo į stovyklą, rytuose brėško naujas rytas.

TINKLINIS

Jauni, įdegę kūnai strapalioja abipus tinklo ant šimtmečiais Harirūdo upės gludintų akmenėlių ir entuziastingai bando permušti kamuolį į kitą pusę. Pargriūti – blogai. Žaizdos ir nubrozdinimai čia sunkiai gyja. Bet juk tai vienas iš nedaugelio džiaugsmų, kurio sunku atsisakyti.

Kapitonas kelias valandas nusunūdo. Parašė raportą. Perbraižė pasalos schemą – bus gera mokyimo priemonė patroliams. Pakalbėjo su vietos kriminalistais. Papasakojo jiems, ką išgirdo iš motociklininko kalnuose, išgėrė „Red bull“ ir dabar žaidžia tinklinį. Mėgsta. Gal ne tiek dėl paties žaidimo, kiek dėl puikios galimybės pasijuokti, užsimiršti.

Kandžios replikos ir jaunatviškas žvengimas palydi komiškus judesius, pavykusius ir nepavykusius smūgius. Kartais nežinai – kas svarbiau: laimėti partiją, ar pralaimėjus gardžiai pasijuokti.

Čia sužinai nežinia kaip prilipusias pravardes, jų charakterius geriau pažįsti, pomėgiai nejučia

atsiskleidžia. Štai labai, net perdėtai aiškiai stengiasi sublizgėti „aukštas ir gražus“ leitenantas: šoka, muša, blokuoja. Dažniausiai sėkmingai. Tačiau kiek būna džiaugsmo, palydimo seksualiais judesiais, kai dviem galvoms mažesnis puskarininkis „vyšnia“ jį kaip nors apgauna. Krizenimo, laukinių pergalės šūksnių, rankų sumušimų – vertų pasaulio čempionato, kiek nori. Visuomet rimtas „rolis“, išvestas draugų „nemokšiško“ iš kantrybės, trumpai, bet detalai paaiškina, kaip iš tikrųjų reikia žaisti ir... kerta padavimą į tinklą. Vėl juokas, nauji pamokymai ir palinkėjimai...

– Kojas plačiau pastatyk! Ko stovi kelius suspaudęs!?

– Negaliu. Man vakar duše kupranugarinis voras ant kairiojo kiaušinio nukrito... Saugau, kad visai nepamesčiau.

Kartais būna ir labai atsakingų momentų. Ypač kai vyksta tarptautinis susitikimas. Pavyzdžiui: Lietuva – Kroatija. Tada nacionalinis išdidumas atbunda. Visi žaidžia rūpestingai, šventiškai susikaupe. Kroatai – amžini „Žalgirio“ priešai, o čia, Afganistane, lietuvičiai yra lyg ir jų dubleriai, šlovingų pergalių tęsėjai, privalantys „įrodyti lietuviško ginklo pranašumą“. Ir nesvarbu, kad jau baigia sutemti. Žaisti reikia iki galo. Ir nugalėti reikia. Žmonių jau beveik nematyti, tik kamuolys, pakilęs virš apsauginių įtvirtinimų, dangaus fone suboluoja. Po to išgirsti alasą – vėl kažkam į galvą ar dar jautresnę vietą pataikė...

– Kapitone! Vadas į štabą kviečia. Greitai, greitai. Be tavęs kroatus pribaigs, – šaukia štabo budintis. Ruda barzda nepatenkinta kresteli ir išnyksta tamsoje.

– Kvietėte pulkininke? Mes jau beveik kroatams...

– Sėsk. Nurimk. Ką tik skambino iš policijos. Pavyko! Padėjo tavo motociklisto informacija. Suėmė du. Dar keturi žinomi. Rado paraku kvepiantį „kalašą“ ir satelitinį telefoną. Dar narkotikų keletą kilogramų. Dabar sėdi. Policininkai bijo ilgiau laikyti Čagčarane, tai iškviečia rytojui lėktuvą. Vešime į Heratą.

– O kiti. Kur kiti? Jie tikriausiai bandys keršyti. Kaip tada, už sudegintus narkotikus.

– Na, mes narkotikų nedeginome. Tik žiūrėjome. Jie patys sulaukė, patys ir sudegino, o kad raketos skrido stovyklos link, tai atsitiktinumas. Pats žinai, jos nevaldomos. Aišku, kad buvo taikyta į vietinių saugumiečių būstinę.

– Gal ir taip, bet šiandien mėnulis patekės tik po vidurnakčio. Reikia, kad stovykloje nebūtų jokių šviesų. Vis saugiau. Tiesa, o žuvusiųosius ar palaidojo?

– Taip. Vairuotoją po pietų Čagčarane, o gydytoją išskraidino į Heratą. Jo tėvų kapai ten. Amerikiečiai atsiuntė mažiuką lėktuvėlį, tai dar problemų buvo. Žinai, jis į drobulę susuktas. Padėjo

ant grindų, tai lėktuvui pajudėjus ėmė grindimis čiuožinėti. Pasodino keleivio vietoje, prisegė diržais, taip ir išskrido į Heratą... Ką padarysi. Iki saulei nusileidžiant palaidoti reikėjo. Dabar eik, pailsėk. Jau vėlu.

– Gerai, vade. Labanakt.

Nors džiugi buvo naujiena, bet širdyje kažkoks nerimas liko. Blogai, kad kitų nesulaukė. Reikia pažiūrėti, kaip šalia šiaurinių vartų įrengė naują kulkosvaidžio poziciją. Sargybinio ten dar nepastatė, bet įdomu, ar tikrai geras apšaudymo sektorius. Užlipsiu. Vis tiek miego nesinori.

Pakilęs mediniais laipteliais, kapitonas ranka apgraibė smėlio maišus, stuktelėjo koją į kažkokią dėžę, nusikeikė – na ir tamsu! Pakėlė galvą. O, Dieve, kiek žvaigždžių...

Netikra žvaigždė.

DANGUS

Kapitonas visada mėgo žiūrėti į žvaigždėtą dangų. Ypač Afganistane. Čia jis kitoks negu Lietuvoje. Ryškus, virpantis, begalinis, kerintis... Mėnulis dar nepatekėjo, todėl dangus... Dangus virpa, plevena milijonais žvaigždžių, tų tolimų saulių, kurių šviesa, per daugybę metų atkeliavusi iki Mėnulio slėnio, papuošia jį neįsivaizduojami puikiu reginiu, nuo kurio sunku atitraukti žvilgsnį.

Dažnai pagalvodavo - kas gali būti didingiau ir slėpingiau už žvaigždėtą dangų kalnuose? Gal patys kalnai, gal begalinio vandenyno ošimas, gal laužo liepsna vidurnaktį? Gal... Bet jūros čia nėra, o iš sausų žolių sukrautas laužas plyksteli ir po kelių minučių užgęsta net žarijų nepalikęs. Kalnai?! Taip, kalnai, su rudomis dulkėmis, uolomis, tarpekliais, kunkuliuojančiomis veržliomis upėmis – nuostabu! Bet ne taip.

Hindukuše aušta nauja diena.

Kapitonui yra tiktai du neišmatuojami, neaprėpiami, niekada iki galo nepažinti ir nesuvokti grožiai: žmogaus siela ir žvaigždėtas dangus. Kad ir kiek žiūrėtum į Paukščių taką, juo skrendančią Gulbę, amžinuosius ratus apie Šiaurinę sukančius Grįžulus, kad ir kaip besistengtum suvokti begalybės esmę ir prasmę – niekada ir niekam iš mūsų nepavyks to padaryti. Net šiurpas ima!

Žmonės sugalvojo daug įvairiausių žodžių daiktams ir dievams įsmeinti, taisyklių tiesai ir gėriui apibrėžti, formulių plotams, tūriams ir tankiams apskaičiuoti, ženklų žvaigždėlapiams nubraižyti. Storoje, protingose knygose parašė, kad Paukščių takas – tai mūsų gimtoji Galaktika; pilkšva dėmelė vakarų skliaute – Andromedos ūkas, – kita tolima galaktika, o vikriai skliaute besisukiojantis ir vis kitoje vietoje pasirodantis piktas rausvas taškelis – Marso planeta; nustatė, kad artimiausios žvaigždės šviesa mus pasiekia tik per keletą metų... Ir visa tai nė per plauką nepriartino prie atsakymo – o kokia viso to prasmė.

Aprašyti matoma – galima. Netgi išmatuoti atstumą ir pasverti planetą žmogaus protas jau gali, tačiau sutramdyti virpulį, nenusakomą pagarbą ir slėpiningumo pojūtį, o tuo labiau visko, ką matai ir ko neduota matyti, prasmę suvokti, – mums neduota. Gal nebent atrastas ir daugelį sukrėtęs – „raudonojo spektro poslinkis“ pakuždėjo: – buvo absoliutus nulis, taškas, ir buvo Pradinis sprogimas – BŪK! – po kurio į neišmatuojamą erdvę išlakiojo galaktikos su savo grįžulais, marsais, saulėmis ir juodosiomis skylėmis. Po Sprogimo šviesa atsiskyrė nuo tamsos. Ir JIS matė, kad tai yra gerai. Ir mes visi buvome iš ten išlėkusiame plazmos lašelyje, atitrūkome nuo žvaigždės, dabar vadinamos Saule, tapome ugnimi, vandeniu, žeme, oru, plūduriavome šiltuose jūros drebučiuose, kol vėl išgirdome – BŪK! Ir mūsų mirtinguose kūnuose, užgimė meilė, skausmas, gailestis, tikėjimas... Užgimė nemirtinga Siela! O paskui mūsų akys pirmą kartą pažvelgė į Dangų. Į Pradžią Pradžią. Tikrąją, protu nepažiną Tėviškę.

Nuo tada, didingiausiomis dvasios apšvietos minutėmis, atsiplėši nuo dulkėtos žemės, trumpalaikių imperijų, karų, ginklų, tuščių vilčių ir neri į tą amžiną begalybę, palikdamas apačioje ir kalnus, ir vandenynus, ir kančią, ir mirtį. Susilieji su ta didybe, kurios dalelė esi, kurioje buvai nuo Pradžios ir kurioje būsi amžinai. Nėra pabaigos, nėra galo, krašto ar vidurio – yra Amžinoji Būtis. Neišmatuojama, neapskaičiuojama, protu nepažini būtis.

Joje telpa viskas: ir žemės dulkės, ir gėlės, ir miriadais žvaigždžių, ir trapus mano kūnas, ir per tūkstantmečius sukaupti žmonijos proto lobiai, Aleksandro Makedoniečio žygiai, bažnyčios, mečetės, viltys ir praradimai... Telpa viename taške, o kartu ir visoje begalybėje, vienoje sekundėje ir visuose amžiuose. Begalinėse sielos gelmėse, kaip ir begalinėje visatoje, – viskas telpa. Kas buvo ir bus, kas yra visados.

Toli nuo Lietuvos, po žvaigždėtu Afganistano dangumi, Hindukušo kalnų centre, mažoje „Whisky“ stovykloje, naujai įrengtame kulkosvaidžio bokštelyje stovintis rudabarzdžio žvalgybos kapitonas tiki Dievą. Ne, ne tą barzdotą, su gaubliu rankoje, sėdintį jo kaimo bažnyčios didžiajame altoriuje. Ne! Jis tiki amžiną, protingą ir gerą Visagalybę, visa ko alfa ir omega. Absoliutą, kurio dalelė jis pats visada buvo ir bus – gyvas ar dulkėmis virtęs. Dabar ir visados. Čia ir visur.

KERŠTAS

Mėnulio slėnyje patekėjo mėnulis. Pasidarė šviesu. Vaiduokliškaip pamėlo palapinių brezentas, aikštės centre stovintis akmeninis paminklas, kuriame jau buvo galima įžiūrėti iš vario skardos išpjautą „Geležinį vilką“, ilgus šešėlius metantys stiebai su šešiomis misijoje dalyvaujančių valstybių vėliavomis, sargybų bokšteliai su juose parimusiais sargybiniais...

Mėnulio šviesa ne tik išblukino žvaigždes, bet ir išblaškė rudabarzdžio žvalgybos kapitono, prieš tris mėnesius atvykusio į misiją Afganistane, mintis. Stovėjo jis naujojo kulkosvaidžio priedangoje ir žiūrėjo į dulkėtose grindyse atsispindėjusius jo kareiviškų dykumų batų pėdsakus...

Kažkur už Pušta-i-Tachal kalnagūbrio keteros driokstelėjo sprogimas, ir iš tos pusės „Whisky“ stovyklos link nuskriejo šviesi žvaigždė. Netikra. Po to dar viena. Raketos – šmėstelėjo kapitono galvoje. Štai ir kerštas...

Šviesus taškas greitai artėjo ir virto šaižiai švilpiančiu ugnies kamuoliu.

- Attack! Attack! Shelter! Shelter! – griaudėjo garsiakalbis...

Sprogimo liepsna, dūmai ir į orą išsviesti akmenys akimirksniu uždegė blykštančias žvaigždes ir mėnulį, o kalnai keletą kartų atkartoję jo aidą...

*Čagčaranas – Vilnius.
Visos nuotraukos – autoriaus.*

Mindaugas Matukonis – III vieta

„Smėlio laikrodis“

Smėlio laikrodis

Niekada neužmiršiu pasukutinio vakaro. Tvarkingai sudėtų ir laukiančių savo eilės daiktų ir drabužių, garuojančios ant stalo vakarienės, tyliai skambančios harmoningos muzikos, degančios žvakės, pradėsiančių ilgėtis mylimosios lūpų, akių bei šalia kojų besiglaustančio mieguisto, kol kas dar visko nesuvokiančio, bet stipriai jaučiančio mažylio.

Vakaras, kaip ir naktis, praėjo kaip viena minutė. Gulėdami žiūrėjom pro langą, kur matėsi vėjo supamos šakos ir pro jas prasiskverbianti naktinių žibintų šviesa. Mūsų rankos buvo tarsi sukabintos, kurį laiką mes kalbėjomės, nors aplinkui nesigirdėjo jokio garso.

Rytas, kaip visada prieš kelionę, skubotas. Regis, pats nesupranti, kodėl skubi, tik vėliau paaiškės, kokia yra brangi kiekviena buvimo su artimuoju akimirka.

Autobusas, pilnas smėlio spalvos, uniformomis vilkinčių karių, išrieda pro dalinio vartus. Jie mato pro langus išlydinčių ir tolstančių artimųjų būrį. Sudie, sūnau, mylimoji, motina su tėvu, sesute, draugai, sudie, Lietuva...

Autobusas vis nesustodamas rieda iš Panevėžio į Šiaulius. Po to lėktuvas – iš Šiaulių į Kirgiziją, iš Kirgizijos į Kabulą. Pirmą kartą mano kojos žengia musulmoniška žeme. Mes sutikome iš Čagčarano į Kabulą atvykusius ir namo savo lėktuvo laukiančius senosios pamainos Lietuvos karius. Jie keistai šypsosi mus sutikę. Pasijaučiu kaip kažkada pradėjęs tarnauti šauktinis, tada lygiai taip pat į mus žiūrėjo privalomąją pradinę karo tarnybą baigiantys kariai. Vyresni mūsų kuopos seržantai, kurie jau yra pabuvoję keliose misijose, švelniai traukia juos per dantį, bet kartu tyliai šnibždasi: jiems gerai, jie jau vyksta namo.

Pavalgėm vakarienę, sugulėm tranzitinėse palapinėse, o būrio vadas jau žadina, reikia skubėti

Iš dešinės vyr. ltn. Mindaugas Matukonis su tarnybos draugu ir vietiniais medicininio patulio metu.

– lėktuvas į Čagčaraną. Gaila, net nespėjom apsidairyti. C130 lengvai pakyla iš Kabulo. Šiek tiek nejauku, bet man pasisekė, užsiimu vietą šalia mažo, apvalaus lango. Kalnai, keliai, aūlai (čia taip vadinami kaimeliai). Kur vanduo, augmenija, žaluma? Lėktuvas pradeda staigiai leistis, apsuka ratą, matosi daug namukų, upė, smėlėtas lėktuvų pakilimo ir nusileidimo takas, vėl pradeda leistis... Išskleidžia ratus, stiprus smūgis, staigus stabdy-

mas, dar niekada nebuvau taip „švelniai“ nusileidęs. Pagalvoju: gerai, kad gimiau pėstininku – o ne lakūnu.

Misija prasideda. Mes esam bazėje. Viskas nauja, nežinoma, nepatirta, neapčiupinėta, reikia skubėti viską išsiaiškinti, kol neišvyko dar likusi senosios pamainos karių dalis. Mūsų kuopą apgyvendina atskirame gyvenamajame bloke, kuris susideda iš 32 kambariukų, kiekvienam iš jų gali gyventi iki 3 žmonių. Vos tik įsirengiam, gaunam pirmą užduotį: atskrenda lėktuvas vykdyti oro uosto apsaugą. Skyriaus vadas, grįžęs iš būrio vado kabineto, instruktuoja, kaip, ką ir kur reikės daryti. Išvažiuojam iš „Kempo“ (taip vadiname mūsų stovyklą) dviem „Hameriais“ (visureigiai HMMWV). Sėdžiu „Hamerio“ bokštelyje (kulkosvaidininko pozicijoje). Pirmas sutiktas vietinis sustoja, pakelia į viršų ranką ir iššiepęs dantis mojuoja. Stebiu artėjančius kalnus. Pamačius ant viršūnės kažką judant, pasidaro nejauku. Mano rankos įsitveria kulkosvaidį, akys plačios... Piemenys su avių banda... Mūsų grandis užima nurodytą stebėjimo poziciją.

Žaviuosi „Hamerio“ galimybėmis – įkopti į tokį statų kalną! O prieš mus viskas kaip ant delno. Viena mano pusė vis dar suvokia, kad esame pavojingoje teritorijoje, kita – mėgaujasi neapsakomu vaizdu. Taip, kalnai. Jie savotiški. Niekada nepamirši jų masyvaus grožio ir galybės. Atrodo, kad jie turi akis ir ausis, o vėjas švilpdamas glosto jų plikas galvas. Bet jie pavojingi - visada turi klausytis, ką vėjas kalba. Svarstau, ką mums reiškia gamta, ką reiškiam mes vienas kitam... Kuris ryšys stipresnis:

tarp žmogaus ir gamtos ar tarp žmogaus ir žmogaus... Kalnų masyvai, saulė, visur besiskverbianti dulkės, o toliau - XIV a. civilizacija. Nesuprantu, ko čia ieškojo Aleksandras Makedonietis, britai, rusai..? Kas suskaičiavo, kiek šita žemė priglaudė kūnų ir sugėrė kraujo, kiek šeimų tebelaukia grįžtančių savo sūnų, brolių ir tėvų, kiek...

Praėjo pirma savaitė. Mano trijų dienų rutina: sargyba, poilsis, eskortas arba patrulis ir vėl sargyba. Atlikom bazės apsaugos sustiprinimo treniruotes, artimiau susipažinom su priskirtu transportu, vietove, užduotimis. Galiu paskambinti ir parašyti į namus, prisiminti žvakių šviesoje žvelgiančias akis, išgirsti pamokantį tėvo ar rūpestingą ir sėkmės linkintį motinos balsą...

Praėjo pirmas mėnuo, antras. Lietuva vis dar laukia sniego. Pagaliau sulaukia, bet neilgam. O pas mus jo sočiai. Ir žiema tokia, kokia turi būti, kaip kadaise vaikystėj, pamenu. Išvijom iš Europos

žiemą, dabar ji čia prisiglaudė, kaip medžiotojų sužeistas žvėris, kuris, vis iškišdamas savo galvą iš maišo, parodo dantis.

Mes jau pakankamai savarankiški ir daug žinom. Beveik kiekvieno lietuviškai pramokusio vietinio gyventojų, dirbančio mūsų bazėje, vardą, o kitų – veidus, žinom, kad per pilnatį Afganistane žiemą būna šalčiausia, žinom, kad dieną pabuvus be akinių, saulė ir sniegas akių spalvą pakeis į raudoną, žinom ir jaučiam, kad mūsų namuose kažkas labai laukia. Šis jausmas niekada nepalieka. Prisiminimai. Vienas protingas žmogus yra pasakęs, kad prisiminimai – tai brangiausias žmogaus turtas. Galima atimti iš žmogaus laiką, sužlugdyti svajones, bet prisiminimų niekas nepavogs.

Vakar grįžom iš patrulio. Važiavom su visureigiais „Toyota“. Su „Hameriais“ nusprendėm nerizikuoti, nes žiemą riboto pravažumo keliai, o „Hameriai“ kelis kartus sunkesni už „Toyota“. Aišku, ant minkštų sėdynių ir patogiau, nei visą kelią kratytis ant bokštelio. Patruliavome kalnuose kelias naktis. Tai – ne pratybos gimtam krašte, kur dažniausiai tu stengiesi dėl skyriaus ar būrio, kad jis būtų gerai įvertintas. Keistas jausmas – saugoti naktį viduryje kalnų besiilsinčius draugus.

Dienomis aplankėm keletą kaimų. Kiekvienas vizitas reiškė: suguža krūvos mažų, didelių ir smalsių akių, nejučia tave supa, apžiūrinėja nuo kojų iki galvos kaip kokį ateivį. Moterys slepiasi savo „namukuose“, vaikai įvairiais gestais rodo - duok gerti, valgyti, reikia vasarinius suplyšusius batus pakeisti į šiltus ir naujus žieminius... Vyrų stovi kiek toliau ir viską stebi iš šono. Vaizdas tikrai nekoks: turi būti itin budrus, niekada nepamiršti,

ti, kad esi išvažiuavęs ne į turistinį žygį. Kelias į „Kempą“ neprailgsta, mes leidžiamės kalnais žemyn, štai Čagčaranas, o už jo ir mūsų stovykla. Širdį perveria šiltas jausmas, pasijunti tarsi grįžtum į namus. Prie stovyklos vartų pasitinka tarnybos draugai, nusišypso, patikrina ir praleidžia. Žinai, kad nereiks valgyti „sausio“ (sausio maisto davinio), galėsi lepintis šiltu dušu ir minkšta lova. Kelionė išties buvo vertinga. Ne matytais reginiais, bet savo paties pažinimu. Kiek žmogui vis dėlto nedaug reikia. Kai užsibūni „Kempė“, to nepastebi, kaip nebeastebi ir kažkam labai reikalingų būtiniausių daiktų, kurie kasdienybėje tave supa.

Karys nėra bejausmė ir besąlygiškai įsakymus vykdanči būtybė. Be mūsų nebūtų nei kuopos, nei bataliono, nei brigados. Mes esam ta jėga, nuo kurios priklauso sugniaužto kumščio smūgis. Kad ir kokie mes būtumėm, mums svarbu žinoti, jog mūsų vadai, esantys su mumis ar Lietuvoje, niekada nepamirštų žemiausios grandies. Juk kažkada jie patys vienaip ar kitaip nuo to pradėjo... Mums liko trys mėnesiai. Tai reiškia, kad pusę laiko jau išstarnavom, o laikas sparčiu žingsniu praėjo, net nepastebėjom. Rodosi, visai neseniai dar vilkėjom žalią uniformą. Žinot, mums sekasi visai neblogai, juk laikas nestovi vietoj. Šiandien jau 96 kartą apverčiu smėlio laikrodį. Tas pats laikas, kuris bėga nesulaikomai, paliko gilius pėdsakus atmintyje, tas pats laikas paliko užmarštyje ir visas blogybes bei nesantaiką, tas pats laikas jau atnešė namų ilgesį ir malonų jaudulį.

Pasikartosiu – laikas nestovi vietoj... Jis, kaip ir mūsų gyvenimas, praeina pro šalį...

Zita Voitiulevičiūtė

*„Iš fabriko Londone – ginti tėvynės“
„Akimirkos sprendimas: į karinį jūrų laivyną“*

Iš fabriko Londone – ginti Tėvynės

Išsvajotasis užsienis gali ne tik apkarsti, bet ir padėti suprasti, kad didžiausia žmogaus meilė – Tėvynė. Tą įrodo vieno iš „Respublikos“ akcijos „Visur gerai, bet Lietuvoje geriausia“ herojų Arūno Černiausko istorija.

A.Černiauskas baigęs vidurinę mokyklą savo laimės ieškojo ne Lietuvos aukštųjų mokyklų auditorijose ir koridoriuose, o tautų džiunglėse – Londone. Ta-

Smagu su kariūno uniforma.

čiau pusmetis viename didžiausių pasaulio miestų, nors ir buvo vertingas, vaikinui įrodė, kad daugiausia nuveikti jis gali Lietuvoje.

Apsisprendimui pasirinko Angliją

Šiaulietis A. Černiauskas, išlaikęs abiturijos egzaminus, nebuvo tikras, ką norėtų studijuoti. Todėl sesers vyro, kuris jau dirbo Londone, pasiūlymas vykti kartu vaikinui pasirodė viliojantis. „Galvojau, kad pabūsiu ten, grįšiu ir tada stosiu. Pamaniau, kad gerai vasarai išvykti, pažiūrėti, kas ten yra, kodėl visi taip nori važiuoti. Kaip ir daugelis, į užsienį vykau dėl pinigų, išbandymo ir tiesiog noro paklajoti, pamatyti pasaulį. Net galvojau „persodinti“ savo gyvenimą į patogesnę dirvą, kur, rodėsi, taip lengvai uždirbami pinigai ir tokia patogi kasdienybė“, – šyptelėjo A. Černiauskas.

Anglijos sostinėje vaikinai susirado darbą kompaktinių diskų fabrike. Darbas jam nebuvo sun-

kus: reikėjo tikrinti kolegų supakuotas dėžes. Ir alga pirmosios darbo patirties įgijusiam vaikinui atrodė didelė, jis džiaugėsi, kad gali visiškai save išlaikyti. Tačiau darbas čia buvo nuobodus.

Gyvenimas nuolat šurmuliuojančiame mieste jam tik iš pradžių buvo sudėtingas. „Sesers vyras greitai išvyko, likau vienas. Bet įpratau. Buvo tikrai įdomu, jaučiausi kaip filme „Vienas namuose“ – tarsi paliko vieną ir tenka pačiam sukstis. Bet taip buvo tik iš pradžių“, – linksmai pasakojo A.Černiauskas.

Suprato, kam iš tiesų reikalingas

Svetur jis pasigedo draugų, giminių, tėvų, gamtos. „Kai buvau Anglijoje, gamtos nemačiau, iš Londono niekur nebuvau išvažiuavęs. Gal tai ir mano kaltė, bet abejoju, ar tokių dalykų, kaip galimybė nuvažiuoti į Nidą, rastumėte Anglijoje. Dar prisimenu, kad kai grįžau ir išgirdau kalbant lietuviškai, apėmė neapsakomas jausmas. Viskas čia daug mieliau“, – gražių žodžių Lietuvai negailėjo A. Černiauskas.

Nors su juo Londone pažinti žmonės elgėsi draugiškai, jis pastebėjo, kad tai tarsi kitas jų veidas. „Jie užsidarę savo šeimose ir svetimtaučiai jiems nelabai reikalingi. Lietuvoje žmonės nuoširdesni. Gal čia ir matau daug liūdnų veidų, bet žmonės čia ne vaidina, kad jiems viskas gerai, kad jiems linksma, jie neslepia savo emocijų“, – pastebėjimais dalijosi jaunuolis.

Darbe jis susipažino su kitu lietuviu. Vėliau abu vaikinai nusprendė grįžti į Lietuvą. „Nors ir mažčiau, kad kursiu Anglijoje savo ateitį, netrukus ėmiau suprasti, jog tai tikrai ne ta vieta. Pradėjo daug ko trūkti. Ėmė atrodyti, kad ten niekam nesu reikalingas, niekam nenaudingas... Galvojau, kad esu lietuvis, turėčiau būti Lietuvoje ir ten nuveikti ką nors prasmingo. O Anglijoje tiesiog uždarbiaučiau, bet nerasčiau sau vietos“, - prisipažino A. Černiauskas.

Galutinai apsispręsti krautis lagaminus ir skristi į Lietuvą vaikną paskatino vienas nelaimingas atsitikimas. Name, kuriame jis gyveno, kilo gaisras. „Kol jį gesino, stovėjome, žiūrėjome ir galvojome, kur reikės eiti, jei viskas sudegs. Nėra nei giminių, nėra nieko...“ – prisiminė pašnekovas.

Naujas iššūkis – karininko profesija

Pusmetį ragavęs britiškos duonos, vaikiną grįžo į Lietuvą. Susirado darbą ir iškart ėmė žvalgytis vietas studijoms. Apsilankė studijų mugėje. „Pamačiau, kad kažkas su uniformomis stovi, pasidomėjau. Pasirodo, yra dar tokia Karo akademija, apie kurią net nežinojau. Tada pagalvojau, kad iš

tikrųjų būtent dėl to ir grįžau. Norėjau ko nors panašaus. Pradėjau labiau domėtis, ruoštis atrankai“, – dėstė A. Černiauskas.

Prieš lemtingą susitikimą su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos atstovais jis buvo apmąstęs galimybę eiti tarnauti Lietuvos kariuomenėje arba bandyti tapti gaisrininku.

Kas vaikiną traukė prie tokios veiklos? „Manau, tai naudingiausios specialybės. Jos žavi nuo mažens – juk ir policininkus žaisdavome“, – šyptelėjo vaikinai, kuriam vis dėlto pavyko tapti kariūnu.

Be to, vaikinai prisipažįsta pastebintis praeivių žvilgsnius, kai vilki kariūno uniformą. „Malonu, pakelia nuotaiką, bet tikrai ne dėl tokios priežasties ją dėviu. Stengiuosi, kad ne tik uniforma puoštų mane, bet ir kad mano elgesys, darbai puoštų uniformą. Juk iš vieno kario sprendžiama apie visą kariuomenę“, – įsitikinęs pašnekovas. Išgirdęs klausimą, ar vienas iš apsisprendimo stoti į akademiją motyvų nebuvo noras patikti merginoms, besišaunantioms uniformuotais vaikinai, A.Černiauskas nusijuokė: „Uniforma ne merginoms vilioti skirta. Ir savo draugės uniforma neviliojau, nes ji pati ją dėvi“.

Nuo mokyklos laikų besistengusiam stropiai mokytis A.Černiauskui akademijos tvarka patinka. Apribotos galimybės už jos sienų leisti laisvalaikį net naudingos. „Anksčiau dėl tokios tvarkos būdavo šiek tiek sunku. Bet iš tikrųjų ji padeda ir pačiam teisingiau elgtis, daugiau laiko skirti mokslams“, – teigė A.Černiauskas.

Jis pridūrė, kad net ir nestudijuojant jo profesijos Lietuvoje galima gyventi ne ką blogiau. Pavyzdžiui, bičiuliui, kartu su A.Černiausku grįžusiam į tėvynę, čia sekasi kur kas geriau nei Anglijoje.

Arūno Černiausko mintys

Iš pradžių Anglijoje buvo įdomu, bet vėliau pasirodė, kad ten viskas „kitaip“ ir kad nėra kas pakeistų Lietuvą. Nesinorėjo pradėti mokytis gyventi iš naujo – pagal naujas, svetimas taisykles. Bet labiausiai skaudino visur persekiojantis vienišumo jausmas, jausmas, kad esi svetimas ir nereikšmingas. Nors Londone buvo lietuvių bendruomenių, kam žaisti Lietuvą ten, jei galima visą save atiduoti Tėvynės labai būnant Tėvynėje?

Net keista, bet man tas „išsvajotasis užsienis“ padėjo atrasti savo lietuviškumą. Norėčiau, kad daugiau žmonių suprastų, ką prarado išvykę, ir grįžtų atgal. Bet suprantu, kad visuomet atsiras tokių, kuriems svarbiau patogus gyvenimas nei būti savos tautos dalimi, būti savos šalies piliečiais. Be

abejo, bėgti yra lengviausias variantas, bet ar ne sunkiu darbu tikslai pasiekiami?

Svetur niekada nerasi tos smėlio dėžės, kurioje žaisdavai mažas. Noras būti savam tarp savų ir dirbti savos šalies labai rodo, kad papročiai – ne tik mūsų prosenelių išmonė. Papročiai gyvi kiekviename iš mūsų. Gaila, kad lietuviai patys save tremia, nors gali gyventi laisvoje Lietuvoje. Iš dalies pritariu emigrantams, bet tik todėl, jog išeiti reikia – kad svajotum grįžti, prarasti – kad atrastum.

Esu dėkingas tėvams už palaikymą ir auklėjimą, nes visų pirma jie man įskiepijo patriotiškumo ir meilės Lietuvai jausmus. Įstojau į Lietuvos karo akademiją ir tuo didžiuojusi, esu patenkintas esama tvarka.

Džiaugiuosi grįžęs į Lietuvą, apsisprendęs tapti jos gynėju ir tuo, kaip klostosi mano gyvenimas. Esu laimingas, mane palaiko draugai, draugė, tad ir toliau sieksiu savo tikslo. Lietuvoje.

„Respublikos“ priedas „Gyvenimas“

Akimirkos sprendimas: į karinį jūrų laivyną

Pirmus dvejus savo gyvenimo metus praleidęs Šiauliuose, vidurinę mokyklą baigęs Jurbarke, metus trynęs Vytauto Didžiojo universiteto suolus Ramūnas Kažerskas negali paaiškinti, kas paskatino atkreipti dėmesį į trumpą žinutę laikraštyje apie karininkų atranką.

Praėjus devyneriems metams nuo tos akimirkos 29 metų vyras – jau kapitonas leitenantas. Dabar, norėdamas kreiptis į kapitoną leitenantą R. Kažerską, žemesnį laipsnį turintis karys turi pasakyti: „Tamsta, kapitone leitenante, prašau leidimo kreiptis“. Tačiau vyro tai netrikdo. „Tai normalus dalykas, tiesiog tokios taisyklės. Tai tas pats, kas civilių pasaulyje vienas į kitą pagarbiai kreiptis žodeliu „jūs“, – bandė paaiškinti karininkas.

Ramūnas Kažerskas.

Psichologija netiko

Prieš pradėdamas tarnybą karinėse jūrų pajėgose, R.Kažerskas studijavo Kaune, Vytauto Didžiojo universitete. Tačiau psichologijos studijos tarp 40 merginų vienam vaikinui nebuvo mielos, nes, pasak R.Kažersko, trūko konkretumo.

Mokykloje vyrui labiausiai patiko socialiniai mokslai. „Domėjausi istorija, geografija, o politologija buvo tikra šventė. Gal dėl to mane ir patraukė tas skelbimas laikraštyje, dėl kurio ir atsidūriau ten, kur esu dabar, – sakė Lietuvos karinių jūrų pajėgų vado padėjėjas viešiesiems ryšiams ir pridūrė: – O dėl tos karybos... Net nežinau priežasčių. Tai buvo gana spontaniškas sprendimas. Kiek atsime nu, ilgai net nesvarsčiau“.

Dažniausiai priimdamas sprendimus R.Kažerskas ilgai ir nuosekliai viską apmąsto, bet šį kartą pasikloviė vidiniu balsu ir jis, karininko tvirtinimu, nenuvylė. Gali būti, kad tam įtakos turėjo ir mėgstamiausias R.Kažersko žaidimas – „kareivėliai“.

Kalbos labirintai

Baigęs pirmą kursą universitete, jaunuolis nusprendė išbandyti jėgas konkurse į Karališkąją Danijos karinių jūrų pajėgų akademiją. Dvi vietas prestižinėje mokykloje finansavo NATO – kaip parama Lietuvai stojant į Aljansą.

Į Klaipėdoje surengtą pirmą anglų kalbos egzaminą sugužėjo per 20 jaunų vyrų, svajojančių kada nors vilkėti karininko uniformą.

„Mums reikėjo atsakyti į galybę klausimų per testą, panašų į intelekto testą, kalbėtis su psichologu, išlaikyti fizinius ir sveikatos išbandymus. Bet pagrindinis, trukęs visą dieną, buvo anglų kalbos egzaminas“, – apie konkurso sąlygas pasakojo karininkas.

Jį stebino, kodėl visi egzaminai vyksta anglų kalba. „Maniau, kad Danijoje kalbama vokiškai, todėl keistai atrodė tos angliškos užduotys. Įsivaizduokite, kaip turėjau jaustis, kai perėjęs atranką ir nuvykęs į Daniją išgirdau visai ne vokiečių, ir net ne anglų kalbą“, – iššūkius prisiminė R.Kažerskas.

Šalyje, kurios valstybinė kalba yra danų, jaunuolis praleido šešerius metus. Pirmieji 10 mėnesių buvo skirti vien kalbos studijoms. R.Kažerskas ir dar vienas jaunuolis iš Lietuvos gyveno danų šeimose ir kasdien po aštuonias valandas praleisdavo kalbos mokykloje – kalbėjo, rašė ir klausė vien daniškai.

„Išlaikę egzaminus manėme, kad jau mokame tą kalbą. Tačiau atvykę į šauktinių kareivines, kuriose viename kambaryje gyvenome po 20, nesupratome, ką tarpusavyje kalbėjo danų jaunuoliai. O dar kai jie norėdavo pasimaivyti ir imdavo kalbėti greitai, iš vis nė žodžio nesuprasdavome“, – sakė R.Kažerskas.

Puikiai skaičiavo

Kartu su Danijos šauktiniais lietuviai tris mėnesius mokėsi žygiuoti, atiduoti pagarbą, šaudyti, pinti virves, Morzės abėcėlės ir kitų karybos pagrindų. Vėliau įgytas žinias jiems teko pritaikyti per praktiką laive.

Po tris mėnesius trukusio plaukiojimo R.Kažerskas šešis mėnesius mokėsi seržantų mokykloje, joje sužinojo, kaip vadovauti mažoms žmonių grupėms.

Tik po seržantų praktikos laive vaikas kibo į ketverių metų mokslus Karališkojoje akademijoje. Studijos kariūnui nekainavo. Jis gavo nemokamą būstą ir rankpinigių. Tačiau 2 tūkstančių litų, pasak R.Kažersko, pakakdavo tik kukliai pragyventi.

„Į kokį nors barą leidau sau nueiti nebent kartą per mėnesį. Ir toks nuėjimas finansiškai buvo labai ribotas“, – kalbėjo jis.

R. Kažerskas pasakojo, kad mokslai akademijoje buvo sunkūs. Karininkas prisiminė, kad daugelis danų stebėjosi studentų iš Lietuvos sugebėjimu skaičiuoti mintinai. „Vidurinėje mokykloje mums neleisdavo skaičiuoti skaičiuotuvais, todėl buvau įpratęs jais nesinaudoti. O danai į paskaitas atsinešdavo skaičiuotuvus su įvairiausiomis programomis“, – šypsodamasis pasakojo vyras.

Stovėjo prieš kameras

Įgijęs karininko laipsnį po mokslų Danijoje, naujai iškeptas leitenantas grįžo į Lietuvą tarnauti Lietuvos karinėse jūrų pajėgose. Tarnyba prasidėjo nuo dvejus metus trukusio plaukiojimo kariniu laivu, fregata „Aukštaitis“. Eidamas navigacinės kovinės dalies vado pareigas, t.y. būdamas šturmanas, R.Kažerskas plaukiojo po Baltijos jūrą.

Kai tapo laisva Karinių jūrų pajėgų vado padėjėjo viešiesiems ryšiams vieta, R.Kažerskas pasiryžo išbandyti save ir šioje srityje, nes turėjo reikalaujamą dvejų metų laivo valdymo patirtį.

R.Kažersko laukė nauja patirtis – kaip stovėti prieš kameras, kaip kalbėti, rašyti pranešimus, organizuoti ir vesti įtakingų karinių pajėgų atstovų susitikimus. Didžiausią įspūdį vyrui padarė trijų savaitių kursai Šveicarijoje.

„Ten per dieną po 5 ar 6 valandas būdavome prieš kameras, apšviesti prožektorių. Vėliau įrašus analizuodavome. Pirmąsias dienas rankos drebėjo, džiūvo burna, mušė prakaitas. Pratybas vedė po 15 metų darbo stažo turintys žurnalistas ir mus koneveikdavo angliška greitakalbe. Sunku buvo rasti tinkamų argumentų ar net išsižioti ir apsiginti. Bet juk prie visko įprantama“, – tarstelėjo R.Kažerskas.

Įgijęs patirties karininkas pradėjo nelengvą ryšių su visuomene specialisto darbą. Jam dažnai tenka dalyvauti oficialiuose vizituose, karinėse pratybose, kurios vyksta ir savaitgaliais.

„Dėl to labai nesisieloju, nes už darbą savaitgaliais turiu tam tikrą kompensaciją - man nereikia budėti. Apie visas operacijas ar renginius žinau iš anksto, tad stengiuosi planuoti savo laisvalaikį“, - sakė R. Kažerskas.

Paklaustas, ar lieka laiko asmeniniam gyvenimui, jis pasipiktino: „Tikiuosi, neatrodau toks suvargęs?!“

KARJERA

Baugusiam mokslus Karališkojoje Danijos karinių jūrų pajėgų akademijoje Ramūnui Kažerskui iškart suteiktas leitenanto laipsnis. O neseniai prie švarko rankovės jis prisisiuvo ir kapitono leitenanto laipsnį žyminčias juosteles.

Aldona Kudzienė

*„Kareiviška košė būna ir vyriška, ir moteriška“
„Būrio vadas trumpalaikių atostogų grįžo paskutinis“*

Kareiviška košė būna ir vyriška, ir moteriška

Rimutis Žėkas – Dainavos apygardos 1-osios rinktinės štabo aptarnavimo kuopos šilumos tinklų vyresnysis specialistas, o jo bendradarbis Dainius Karza – energijos tiekimo sistemų technikas. Ne darbo ir švenčių dienomis abu vyrai savanoriauja, aktyviai dalyvauja taktiniuose mokymuose. Iš pažiūros taip toli nuo šių techninių specialybių virėjo amatas, bet pašaukimas vyrams padeda suderinti nesuderinamus dalykus. Jų virtos kareiviškos košės ragautojai nesupeikė dar nė vienoje Kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos šventėje.

Prie katilų – vilkėdami uniforma

„Ir dirbate, ir savanoriaujate toje pačioje institucijoje, o vadams įsakius, dar ir labai skania košė įvairių mokymų ir švenčių dalyvius pamaitinate. Ar tik grikių košės virimo asai esate?“, – pradedu pokalbį su savanoriais.

„Galime išvirti žuvienę, grybienę, kitų sriubų. Keturis rudenius grybų sriuba vaišiname iš visos Lietuvos į Varėną pasivaržyti suvažiavusius grybautojus. Mokame sumuštinis sutepti, salotų paruošti, ir gana originalių“, – pasakoja virėjai.

„Košės – pagrindinis patiekalas pratybose. Juk laukuose daug ko nepriruoši. Kitiems patiekalams reikalingi stalai, indai“, – kalba D. Karza.

Pradžioje jų virtuvės kolektyvas buvo mišrus ir trigubai didesnis. Nestigo norinčiųjų kūren-

Rimutis Žėkas ir Darius Karza.

Kpt. Kęstučio Pilecko nuotr.

ti krosnį, dalyti porcijas. Pastaruoju metu dirbantiesiems lauko virtuvėse keliami reikalavimai labai sugriežtinti. Vien pašaukimo neužtenka. Rimučiai ir Dainiui teko baigti mokslus Profesinio rengimo centre, tapti diplomuotais virėjais.

R. Žeką džiugina faktas, kad pagaliau visoje Europoje vėl prasidėjo vyrų karaliavimo virtuvėse epocha. Tai ir garbės reikalas. Pasak pašnekovų, katilai nenutolino nuo karių uniformų, teikia didesnį pasididžiavimą, skatina pasitempti, laikytis drausmės. Žinoma, virtuvė nėra kasdienybė savanoriškoje tarnystėje. Abu vyrai moka elgtis su ginklais, juodviem išimčių nedaroma.

Penktos porcijos neprašykite

Dainius su Rimučiu lauko sąlygomis maistą taiso jau gerą dešimtmetį. Pasidomime, ar pasikeitė košių virimo technologija nuo jų darbo pradžios.

„Turime daugiau katilų. Patogiausias nerūdijančio plieno, žemas, skandinaviškas, kuris kaitinamas per tepalo sluoksnį tad košės neprisvylla, būna skanesnės. Apskritai mūsų lauko virtuvės įranga nebloga. Katilus kūrename malkomis. Jei lauko virtuvę įsirengiame prie pušyno, rodos, ir košė pušų aromatu pakvimpa. Jeigu netoli ežeras, gerte prisigeria jo kvapo. Man skaniausia išvirtoji lietuviška me beržyne“, – pasakoja Rimutis.

Virėjai neslepia, ne visada patiems pavyksta paragauti, ko išvirę, žmonės dažnai prašo pakartoti, valgis greitai išdalijamas. Būna, kad kai kurie nuo lauko virtuvės nė neatsitraukia. Skanauti penktą kartą virėjai jau neleidžia, bijo, kad tiek privalgęs žmogus ligoninėje neatsidurtų.

Pašnekovai nešykštėjo patarimų, noriai vardijo, ko reikia gerai košei: „Švaros, sterilumo, nuotaikos, aplinkos, darbštumo. Ir tik tada visų iš sandėlio gautų produktų. Svarbiausia, pasak virėjų, – švara. Vandeni vežasi savo, pasemto iš atsitiktinių šaltinių nenaudoja. Į mokymų ar pratybų laukus išvyksta paisydami kareiviškos tvarkos, visiškai susikomplektavę ir kaitriomis malkomis, vandeniui bei kitais reikmenimis pasirūpinę, kad nesusitrukdytų, laiko neprarastų. Košę vyrai turi išvirti nurodytu laiku ir iki šiol patiekdavo minučių tikslumu.

Dainius sako, kad į tolimesnes vietas išvažiuoja anksčiau, bet kartą ir laiko su kaupu turėdami rūpesčių nestokojo. Kareivišką košę reikėjo virti Varėnoje. Išdardant iš Alytaus sugedo automobilis. Jis buvo pakeistas kitu, tačiau prie Daugų ir tas sugedo. Ant kelio, tiesiog ant asfalto, vyrai pradėjo kaitinti krosnį, košę pakeliui į Varėną išvirė ir buvo dalijama sutartu metu.

Kuriozas nutiko Lazdijų rajone, minint Kalniškės mūšio metines. Du šimtus porcijų kareiviškos

košės virėjai pasiūlė sulygtu laiku, bet valgytojų buvo vos ne dvigubai daugiau. Vyriausybės nariai pavėlavo, jiems košės nebeliko.

Gera košė – tai ir garbė

R. Žeko ir D. Karzos verdamas košės yra pagyręs Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus, kariuomenės vadas Valdas Tutkus, daug Seimo narių, pramogų verslo atstovų.

„Košės man ir pačiam skanios. Ypač grikių, nes medumi kvepia“, – atskleidžia Rimutis, kartais virtuvėje praleidžiantis daugiau laiko už žmoną, mokantis ir vyrišką, ir moterišką košę gaminti. Paslaptis paprasta – jas skiria tik įbertų prieskonių kiekis.

Per labdaros akcijas košę tenka virti ir vaikams. Daugiausia vienu metu priruošta vos ne 800 porcijų.

1-osios rinktinės virėjams geriausi prieskoniai – lietuviški, kaip ir mūsų šalies maisto pramonės specialistų pagaminti konservai. Ar vyrai nesusikivirčia sukdamiesi prie puodų? „Dėl ko? Jeigu tokio-mis nesąmonėmis užsiimsi, tai tik žmones prajuokinsi. Kai košės pritrūksta, kartais apsižodžiuoja jos valgytojai. Virtuvėje nuoboduliu ar neturėjimu ką veikti tikrai nesiskundžiame. Tik suktis turime. Vidutiniam kiekiui košės išvirti prireikia trijų keturių valandų, o didesnis pukšis ir penkias. Vien konservų dėžučių kiek būtina atidaryti. Ir aplinką tvarkingą turime palaikyti, vienkartinius indus, šiukšlių maišus paruošti. Išvažiuodami vietą paliekame švarią“, – pasakoja gražiai bendruomenėje sugyvenantys kariai, savanoriai-virėjai, kurie kareiviškos košės sudedamųjų dalių santykį ir naktį prikelti pasakytų.

Dainavos apygardos 1-ojoje rinktinėje tarnaujantis Rimučio sūnus Tadas beveik visuomet paragauja tėčio sutaisytos košės ir pataria: „Gerą išvirei, gali dažniau ir namie tokios pagaminti.“

Abi Dainiaus dukros žavisi tėvelio savanoryste ir mokėjimu skaniai gaminti. Jos niekada neišpeikė tėčio patiekalų.

„Kai kareivišką košę verdam visuomenei pavaišinti, mus morališkai palaiko ir atėjusios žmonos. Į miškus, kur vyksta mokymai, jų niekas neįleidžia“, – sako vyrai, nepristingantys ištvermės, išradingumo, optimizmo, kuris padeda rasti sprendimus akis į akį susidūrus su ekstremaliomis aplinkybėmis. Kartą šventėje iš būrelio paauglių teko išgirsti, kad dėl tokios skanios košės jie, sulaukę aštuoniolikos, į savanorius stos. „Kodėl gi ne, – nieko prieš neturi jos virėjai Rimutis Žėkas ir Dainius Karza. – Juk po pratybų miške ji būna dar skanesnė.“

Aurelijus Selimavičius.

Būrio vadas trumpalaikių atostogų grįžo paskutinis

Pernai, spalio 5-ąją, į Serbijos Respublikos Kosovo provinciją iškilmingai išlydėtas KFOR-17 taikdarių būrys, suformuotas iš Dainavos apygardos 1-osios rinktinės savanorių. Dviejų savaičių atostogų į gimtinę sugrįžo trečioji, paskutinė, taikdarių grupė. Susitikti su artimaisiais parvyko ir būrio

vadas vyr. leitenantas Aurelijus Selimavičius. Šiek tiek atsipūtęs taikdarys vakar po pietų apsilankė „Alytaus naujienose“.

Su KFOR-17 taikdarių būrio vadu kalbėjosi korespondentė Aldona Kudzienė.

– *Jūs Lietuvoje, vadinasi, KFOR-17 taikdarių būrys Kosove likęs be vado?*

– Taip nebūna. Mane vaduoja būrio vado pavaduotojas viršila Juozas Jušinskas. Jis taip pat profesinės karo tarnybos karys, turintis patirties, nes tarnauja jau šešioliktus metus.

– *Kokios karių nuotaikos?*

– Geros, nes dauguma grįžo po trumpalaikių atostogų. Viena grupė turėjo galimybę Kalėdas praleisti su artimaisiais, kita Naujuosius metus sutiko brangių žmonių apsuptyje. Dabar su manimi grįžo penki paskutiniai taikdariai.

– *Vadas – paskutinėje grupėje?*

– Pats pasirinkau. Suteikiau kariams pirmenybę per šventes pabūti su savais.

– *Ar labai kankina tėvynės ilgesys? Palaikote ryšį su artimaisiais?*

– Dėl šiuolaikinių technologijų ryšys su artimaisiais nenutrūksta. Gyvenamosiose patalpose veikia internetas, laisvu nuo tarnybos metu gali susisiekti su brangiais žmonėmis. Kalėdų proga tiesiogiai

nio eterio metu karius pasiekė Lietuvos Prezidento Valdo Adamkaus sveikinimas.

– *Su kurios šalies kariais esate dislokuoti? Kokie veiklos prioritetai paskirti alytiškiams?*

– Mes tarnaujame lenkų ir ukrainiečių batalione, bendroje su lenkais kuopoje. Turime konkrečias užduotis: pasienio su Makedonija ruožo kontrolė, patruliavimas atsakomybės rajone, kelių kontrolės postų vykdymas, eskortavimas...

– *Jus išlydint į misiją nuskambėjo tokia frazė: „Išlydime ne į karą, o tam, kad nebūtų karo.“ Ar Kosove jaučiate jo dvelksmą?*

– Kol kas padėtis stabili ir jokių didėjančios įtampos požymių atsakomybės rajone nėra. KFOR-17 būrio tarnybos laikotarpiu Kosove vyko rinkimai, tęsiasi Kosovo ir Serbijos derybos dėl provincijos statuso. Vietiniai gyventojai tikrai palaiko KFOR-17 pajėgas, nuogaustauja dėl tolesnio savo šalies saugumo ir stabilumo, jei būtų išvesti taikos rėmėjai.

– *Jums, kaip taikdarių vadui, krašto apsaugos ministras Juozas Olekas įteikė Lietuvos valstybės vėliavą. Kokia jos paskirtis?*

– Lietuvos vėliava plevėsuoja prie mūsų gyvenamųjų patalpų, demonstruodama, kad KFOR pajėgose tarnauja ir Lietuvos kariai. Kai atvyks naujas būrys, jis atsiveš ir savo vėliavą. Mūsiškė liks kaip prisiminimas rinktinėje.

– *Ar dažnai atsiverčiate įgulos kapeliono kapitono Jono Tamošiūno padovanotą Bibliją?*

– Atsiverčiame. Ji ypač pravertė Kūčių vakarą, kai mūsų būrys susėdo Kūčių vakarienės.

– *Užduočių Jums skirta daug, bet turbūt turite ir laisvalaikio?*

– Jo nedaug būna. Stengiamės sportuoti, pažinti šį gražų, gamtos apdovanotą kraštą.

– *Parskridote atostogų tik šiųnakt. Kaip Jus sutiko šeima?*

– Į buto duris pasibeldžiau vidurnaktį. Įspūdis malonus: dukrytė Mija, kurią išvykdamas palikau tik trijų mėnesių, mane sutiko sėdėdama lovytėje ir plačiai šypsodamasi. Žmona jos nuotraukas siuntė, matydavau ekrane, bet gyvas vaizdas daug nuoširdesnis. Jau spėjau su visais artimaisiais pasikalbėti telefonu. Malonu, kad esu laukiamas jų namuose.

– *Kada krausite lagaminus kelionei atgal į tarnybą?*

– Išskrisime sausio 31-ąją. Po 12 valandų turėtume nusileisti Kosovo žemėje.

– *Lietuvoje esama minčių atsisakyti šauktinių kariuomenės, pereiti prie profesionaliosios. Ką apie tai manote Jūs?*

– Profesionaliojo kario kitas požiūris į tarnybą. Šauktinis laukia tarnybos pabaigos, o profesionalui tai – jo duona, pašaukimas.

– *Ar sutiktumėte su teiginiu, kad patekęs į kariuomenę per prievartą gerai netar-
naus. Kaip jis gins valstybę, jei nenori?*

– Nepritariu tokiam teiginiui. Po šauktinio tarnybos kai kuriems poreikiai, pažiūros ir gyvenimas apsisuka 360 laipsnių kampu. Dažnas pasilieka kariuomenėje visam gyvenimui.

– *Ar tikite likimu?*

– Tikiu. Sumanęs tapti kariu prašymą padaviau ne tik Lietuvos karo akademijai, kaip atsarginį variantą pasirinkau ir Gedimino technikos universitetą. Likimas lėmė viską puikiai išlaikyti. Lietuvos karo akademiją baigiau 2003 metais.

– *Šiandien, sausio 17-ąją, Krašto apsaugos savanorių pajėgos mini 17-ąsias įkūri-
mo metines. Ko palinkėtumėte Dainavos apygardos 1-osios rinktinės kariams?*

– Tiems, kurie šalia manęs, Kosovo žemėje, linkiu tarptautinio pripažinimo ir, kaip sakėte, apsaugoti atsakomybės rajono gyventojus nuo karo grėsmės. Krašto apsaugos savanorių pajėgoms linkiu sulaukti kuo daugiau vaikinių ir merginų, o šiems – patikrinti jėgas tarptautinėse misijose, pasisemti gyvenimo ir karybos patirties, neužmirštant savo šalies istorinio tęstinumo jausmo.

– *Dėkoju už pokalbį. Norėčiau, kad Jūsų trumpalaikės atostogos būtų prasmingos
ir džiugios.*

Jurgita Činkienė

„Minų medžiotojai karo kvapą užuodžia ir taikos metu“

Minų medžiotojai karo kvapą užuo- džia ir taikos metu

„Įsivaizdavau jus kitokį. Maniau, kad laivo kapitonas – senas ir apkūnus“, – prisipažina Lietuvos karinių jūrų pajėgų minų paieškos ir neutralizavimo laivo „Sūduvis“ kapitonui leitenantui 31 metų Giedriui Auksoriui.

„Ir dar – su barzda ir pypke?“ – tarsi skaitydamas mano mintis šyptelėjo Giedrius.

„Taip, taip. Iš kur žinote?“

„Per daug animacinių filmų žiūrėjote. Nors taip, beje, atrodo ne tik jums. Daugelis laivo kapitoną įsivaizduoja storą, su barzda. Bet matote pati – taip nėra“.

„Ar galėčiau apžiūrėti kapitono kajutę?“ – klausinėčiau toliau.

„Žinoma. O gal ir laivo variklių skyrių parodyti?“ – gudriai žvelgdamas į akis juokėsi kapitonas, nes puikiai suprato, kad laivo varikliai – sritis, kurioje nusimanau mažiausiai. Tiksliau – nenusimanau ničnieko.

„Nereikia. Ačiū“, – maloniai padėkojau.

Jie vadinami minų medžiotojais. Sprogmenų specialistais. Vadinami jūros vaikais. Gyvenimas ant bangų ir toli nuo namų „Sūduvio“ laivo įgulai yra toks pat įprastas kaip rytinis dušas ar puodelis arbatos.

Atstumą jie įpratę skaičiuoti jūrmylėmis, greitį – jūriniais mazgais, o laiką – mėnesiais. Tiek, kiek bus jūroje.

Vertybes ir gyvenimo prasmę jie lyg dėlionę dėlioja savaip. Darbui atiduoda tiek laiko, kiek jo prireikia. Dažnai jo nepasilieka net sau. Į krantą grįžta, kad vėl išplauktų. Netiki jokiais jūreivių

prietais, pasitiki savo žiniomis.

Jie – ne apkūnūs ir be barzdos. Puikios fizinės formos. Neseniai grįžę po pusketvirto mėnesio trukusios tarnybos NATO nuolatinės parengties priešmininių laivų junginyje.

Pernai rudenį „Sūduvis“ kartu su kitais NATO junginio laivais aplankė Vokietijos, Belgijos, Prancūzijos, Škotijos, Norvegijos uostus, dalyvavo išminavimo operacijoje prie Prancūzijos krantų, jūros kontrolės pratybose Norvegijos fjorduose.

„Tarnyba NATO išminavimo laivų junginyje nėra vien minų ar kitokių sprogmenų paieška. Tarnyba šiame junginyje reiškia ir tai, kad, bet kurią akimirką bet kurioje konfliktingoje pasaulio šalyje kilus neramumams, šio junginio laivai būtų pirmieji siunčiami į tą šalį“, – pasakojo G. Auksorius.

„Sūduvis“ išminavimo operacijoje Norvegijos fjorduose.

Išminuotojai jūroje. Ką veikia kariniai išminavimo laivai? Gal tai – tik suaugusių vyrų kariniai žaidimai? „Ne, kalbu ne apie teoriją, ne apie tai, „kas būtų, jeigu būtų“. „Sūduvio“ įgula ieško minų ir naikina jas“, – kalbėjo G.Auksorius.

Nuo Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų laikų tiek Baltijos jūra, tiek kitų šalių vandenys buvo nusėti minomis. Tiesa, jų daugiau randama ne Lietuvos pakrantėse, o kaimynių Latvijos ir Estijos vandenyse.

Visa informacija apie minas renkama pagal istorinius duomenis. „Yra jūros dugno duomenų bazė, kurioje kaupiami duomenys apie jau išžvalgytus Lietuvos vandenų dugno plotus. Čia kaupiama informacija apie rastus objektus, dugno sąlygas ir panašiai“, – aiškino Lietuvos karinių jūrų pajėgų vado padėjėjas kapitonas leitenantas Ramūnas Kažerskas.

Atskirus plotus žvalgančių karinių išminavimo laivų įgulos savo apžiūrimą teritoriją pažįsta kone atmintinai. Tiksliau – ne teritoriją, o to jūros ploto dugną.

„Kur guli koks baslys, kur – akmuo, kur – nuskendusio laivo liekanos“, – vardijo G. Auksorius. Manoma, kad Baltijos jūroje per Antrąjį pasaulinį karą padėta apie 150 tūkstančių minų. Didžiausia jų koncentracija – Estijoje ir Latvijoje. Anot kariškių, tai susiję ir su geografiniais ypatumais.

„Minų niekada niekas nedėjo šiaip sau ir bet kur. Jos visada buvo paliekamos ten, kur buvo tikimybė padaryti daugiausia žalos. Būdavo minuojami sąsiauriai, prekybos keliai. Ypač parankūs minuoti vandenys buvo daug salų turinčioje Estijoje, itin daug minų buvo tarp Suomijos ir Estijos krantų.

Lietuvoje svarbiausias vandens kelias buvo įplauka į Klaipėdos uostą“, – pasakojo R. Kažerskas.

Jei laivo įgulos nariams kas nors užrištų akis, jie ir tada, regis, galėtų atskirti, kokių vandenų dugną apčiuopia. Ar tai – Baltijos jūra? O gal – Norvegijos fjordai?

„Taip, kiekvienos jūros dugnas yra savitas. Čia, Baltijos jūroje, dugnas minoms medžioti yra idealus – smėlėtas, be jokių didesnių akmenų, kitokių objektų. Tuo tarpu kiti Baltijos jūros krantai yra visai kitokie. Tarkime, Švedijos krantai uolėti, su nelygumais, ten medžioti minas sunku“, – pripažino G. Auksorius.

Medžioti minas. Ši frazė iš kariškių lūpų nuskambėjo ne kartą. Mat, taip jie vadina savo darbą. Naivų mano mirksėjimą akimis kariškiai kantriai atrėmė pasakojimu, kaip randamos minos.

Naudojama viena modernesnių technologijų – minų paieška sonaru. Tai – prietaisas, siunčiantis akustines bangas į jūros dugną. Tos akustinės bangos, atsimušusios nuo dugne esančio objekto,

siunčia atspindį į laivo viduje esančius prietaisus. Tačiau laivo įgula mato tik mažą taškelį ekrane.

Tai gali būti ir mina, ir į jūrą išmestas senas šaldytuvas, ir akmuo. Todėl pirma radinį reikia identifikuoti.

Tai daro narai išminuotojai, jie neria į jūros dugną. Dar vienas būdas - siųsti povandeninį robotą. Jis turi įmontuotą vaizdo kamerą arba jame gali būti įmontuotas mažas sonaras. Tačiau jau galima nustatyti, kas tai per radinys.

Šiuo metodu minų ieško ir moderniausi kitų šalių laivai, tai - viena naujausių technologijų. Anot kariškių, yra dar vienas metodas. Jis taikomas rečiau. Tai – mechaninis tralas. Jo veikimo principas gana paprastas – įtaisas šukuoja vandenį.

„Smagu rasti miną ar kitokį nuo senų laikų užsilikusį sprogmenį“, – šyptelėjo G. Auksorius.

„Smagu rasti miną?“ – netikėdama tuo, ką girdžiu, pasitikslinau.

„Taip. Didžiulis džiaugsmas. Tai – paskata dirbti toliau. Tarsi padėka už darbą. Kai randi miną, žinai, kad šioje vietoje jūra bus saugesnė. Kad ant minos neužplauks žvejybos ar prekybos laivas, kad neįvyks nelaimė“, – aiškino „Sūduvio“ kapitonas.

Radę miną kariškiai į jūros dugną robotą leidžia antrą kartą. Šįsyk jis parengtas ne minai atpažinti, o jai sunaikinti. Kitaip tariant, prie jo prikabinamas kovinis sprogmuo.

Visas procesas nuo minos radimo iki jos sunaikinimo užtrunka apie valandą.

„Jums nepasakosiu, kaip tai vyksta. Tai vaizdas, kurį reikia pamatyti. Kai sprogstą jūros dugne esanti mina, virš vandens iškyla 20–30 metrų aukščio vandens stulpas. Nepaprastas reginys“, – pasakojo G. Auksorius.

Tuo metu laivas nuo sproginimo vietos būna nutolęs saugiu atstumu - apie 250 metrų. Prieš

Įgulos narys stebi lokatoriaus ekraną.

sprogstant minai „Sūduvis“ turi būti tokiu atstumu, kad įtaisas, kuris siunčia sprogdinimo signalą, galėtų pasiekti sprogmenį.

Tačiau kariškiai pasakojo, kad laivas mėgina atsistoti kuo arčiau ir pamatyti kino filmų specialiuosius efektus primenantį reginį.

Povandeninio smūgio bangą pajunta visi, esantys ne tik ant denio, bet ir laivo viduje. Nuo smūgio vibruoja visas laivas, o nuo stalo kajutėse gali nukristi ir kavos puodeliai.

„Ir ką darote tada? Gal iššaunate šampano?“ – paklausiau. „Tada pildome įvairius minos sunaikinimo dokumentus“, - šyptelėjo G. Auksorius. – „Jokios romantikos?“ – „Jokios romantikos. Tik labai įdomu“, – kantriai aiškino kapitonas.

- Kam gali kelti pavojų minos, gulinčios jūros dugne? – paklausiau G.Auksorius.

- Pirmiausia – kitiems laivams ir žvejams. Pernai rudenį prie Lietuvos krantų aptikome dvi rusų torpedas.

Prieš kelerius metus sprogimas nuaidėjo netoli žvejybos laivo. Tiriant paaiškėjo, kad į jo tralą papuolė mina ir sprogo. Tą kartą pavyko išvengti nelaimės. Maždaug prieš penkerius metus kur kas skaudesnė nelaimė įvyko Olandijoje - sproguos minai žuvo trys žmonės.

Pavojus kyla ir tiems, kurie dirba jūros dugne. Tarkime, kai tiesiami povandeniai kabeliai. Daug diskusijų tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse sukėlė keitinimai Baltijos jūra tiesti dujotiekį. Vienas klausimų – ar tai bus saugu, ar nebus sprogmenų.

– Įrengiant Būtingės terminalą jūros dugnas buvo itin kruopščiai ištirtas. Nes jei, pavyzdžiui, tanklais užplauktų ant minos, grėsmė kiltų visai Lietuvai, – kolegai antrino R. Kažerskas.

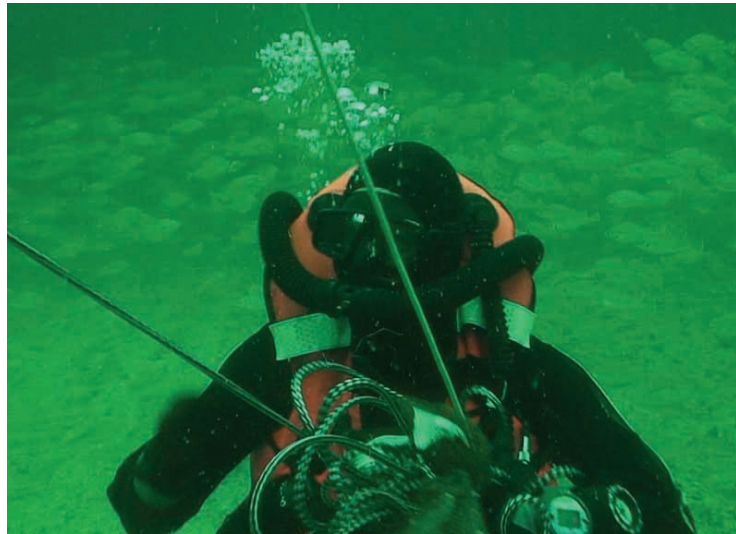
– Taip. Rizika yra bet kuriam laivui. Jis, mesdamas inkarą, gali pataikyti ant minos. Žinoma, tokia tikimybė nedidelė. Geriausiu atveju įgula atsipirks mažais nuostoliais, blogiausiu – laivas nuskęs. Ne vienas pavyzdys parodė, kad Antrojo pasaulinio karo minos nėra nepavojingi žaislai. Jos gali sprogti.

– Dalyvavote NATO nuolatinės parengties priešmininių laivų junginyje. Su kokiais įspūdziais grįžote, kaip įvertinote savo pasirengimą, palyginti su kitų šalių analogiškais laivais?

– Vien tik tai, kad patekome į šį junginį, yra didelis laimėjimas, mūsų darbo įvertinimas. „Sūduvis“ buvo tikrinamas pagal bendruosius NATO, bendruosius laivybos standartus. Laivas buvo „išrengtas“ iki minimumo, kelias savaites įgula beveik nemiegojo. Tikrinamas ne tik laivas, bet ir įgulos nariai. Kaip jie elgiasi jūroje? Ar kapitonas išmano savo darbą? Tai – visa testų grandinė, po kurios sprendžiama, priimti šį laivą į junginį ar ne. Pasirengimas užtruko kelerius metus.

– Minėjote, kad jūros dugne aptinkate įvairių radinių.

– Taip. Net neįsivaizduojate, koks jūros dugnas. Akmenys, šiukšlės, įvairios nežinia iš kur atsi-

radusios konstrukcijos. Kartais net juokais pagalvoji – gal čia lankėsi kokie ufonautai?

– Ar teko rasti nuskendusią laivą?

– Visi nuskendę laivai, jų liekanos registruojami jūrlapiuose. Todėl plaukiodamas žinai, kad, tarkime, šioje vietoje yra nuskendęs laivas. Tačiau vieno laivo liekanų radome ir mes. Tai buvo nedidelis žvejybos laivelis. Apie tokius radinius privalome pranešti, kad juos specialistai pažymėtų jūrlapiuose. Mat, jei koks nors laivas skenduolio vietoje nori mesti inkarą, to inkaro gali ir nebepakelti – užsikabins už laivo liekanų. Todėl ieškodami laivų skenduolių irgi prisidedame prie saugios laivybos.

– Kai sprogdinate miną, aplinkui jus negali būti jokių pašalinių laivų?

– Taip, privalome įsitikinti, ar sprogdymas bus saugus. Jei greta plaukia kiti laivai, jie įspėjami. Vieną kartą turėjome rūpesčių Lietuvoje. Toje vietoje, kur rengėmės sprogdinti miną, tuo metu buvo žvejų. Jie pasitraukti į šalį net neketino, mat ši vieta buvo žuvinga. Iš karto juos informavome, paskui, nurodėme pasitraukti. Tačiau jie nereagavo. Pagaliau davėme įsakymą. Tada pakluso.

– Giedriau, ar jūs ne per jaunas būti laivo kapitonu?

– Nežinau. Gal ir per jaunas. Bet ne amžius svarbu, o karininko žinios, jo asmeninės savybės. Kai ėmiau vadovauti laivui, man buvo 24 metai. Esu jauniausias laivyno karininkas, tapęs laivo vadu. Tačiau ir mūsų laivynas yra jaunas. Mes – naujosios kartos karininkai. Kitų šalių kapitonai yra maždaug 35–40 metų. Bet jie irgi be barzdų ir be didelio pilvo.

– Ar yra ritualų, prietarų išplaukiant į jūrą?

– Apie juos reikėtų klausti mūsų bocmano. Jis – vienas seniausių įgulos narių. Tarkime, vienas jo prietarų – nesiskusti prieš išplaukiant į jūrą, nes tada užklups audra. Bet aš į tuos ritualus nekreipiu dėmesio. Man jie neįdomūs. Mūsų įgula prietarais irgi netiki. Pamenu, kartą su mumis plaukė filmavimo komanda. Tada prieš išplaukiant bocmanas nusiskuto barzdą, kad parodytų žurnalistams, kas būna, kai kyla audra. Tačiau nieko panašaus nenutiko. Oras buvo ramus, o bocmanas nuliūdo.

Priešmininių laivų divizionas Lietuvoje įkurtas 1999 m. pavasarį. Jį sudarė minų medžiotojai „Kuršis“ (M51) ir „Sūduvis“ (M52), taip pat vadovavimo-aprūpinimo laivas „Jotvingis“.

Iš Vokietijos į Lietuvą tais metais buvo perduotas „Lindau“ klasės pirmasis minų medžiotojas. Jis buvo pavadintas „Sūduviu“.

Karinių jūrų pajėgų tradicija, kad naujiems laivams pavadinimas suteikiamas pagal Lietuvos regionus. „Sūduvio“ įgula iki šiol palaiko labai draugiškus santykius su savo krikštatėviu - Vilkaviškiu miestu.

2001 m. balandžio 27 d. įvyko kito „Lindau“ klasės minų medžiotojo - „Kuršio“ inauguracija.

Šiuo metu priešmininių laivų divizioną ir sudaro du minų medžiotojai bei aprūpinimo laivas „Jotvingis“.

Laivas „Sūduvis“ yra pastatytas 1958 metais Vokietijoje. Šiomet laivas švęs 50 metų jubiliejų. Tai – vienas iš seniausių laivų.

Pažvelgus į laivą atrodo, kad jis – metalinis. Tačiau iš tiesų „Sūduvis“ yra pagamintas iš medžio – braziliško ąžuolo.

Ieškodamas minų, laivas plaukia lėčiau, nei eina žmogus – per valandą jis įveikia 2-3 jūrinius mazgus (maždaug 4 km).

Laivas gali išvystyti maksimalų 16 jūrinių mazgų greitį per valandą (maždaug 25 km).

Laivo ilgis – 47,1 m, plotis – 8,3 m. Jį varo du dyzeliniai varikliai.

„Sūduvis“ ginkluotas patranka, kulkosvaidžiais, radioelektroninės kovos priemonėmis, minų sunaikinimo užtaisais, minų paieškos sonaru.

Minų paieškai ir nukenksminimui laivas naudoja du povandeninius robotus ir tralo įrangą.

Minų paieškos ir neutralizavimo laivo „Sūduvis“ įgula dalyvauja įvairiose vietos ir tarptautinėse pratybose, NATO priešmininių laivų junginyje.

Laivo įgulai kartu su kitais flotilės laivais ir karinių oro pajėgų gelbėjimo sraigtasparniu tenka ieškoti ir jūroje dingusių žvejų.

Žurnalas „Ekstra“

Leidinyje publikuojami Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos 2008 m. konkurso „Šiuolaikinio kario portretas“ dalyvių geriausi rašiniai.

ŠIUOLAIKINIO KARIO PORTRETAS

Sudarytoja Aldona Žemaitytė
Maketavo Ilona Michalevičienė
Atsakingoji redaktorė Aušra Vaitkevičiūtė
Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos
Viešųjų ryšių departamentas

Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r., www.kam.lt
2008 05 07. Užs. GL-606. Tiražas 1000 egz.